

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

**Hypnóza a další netradiční způsoby objasňování
trestní věci**
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kateřina Kalivodová

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím literatury a zdrojů informací, které jsou uvedené v poznámkách pod čarou a v seznamu použitých zdrojů.

Plzeň, březen 2020

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, zejména vedoucímu práce Doc. JUDr. Janu Chmelíkovi, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce a poskytnutí cenných rad, které vedly ke zpracování této diplomové práce.

OBSAH

1	ÚVOD	4
2	DOKAZOVÁNÍ.....	6
2.1	ROZDĚLENÍ	8
2.2	DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY.....	14
3	HISTORIE DOKAZOVÁNÍ.....	26
4	HYPNÓZA	32
4.1	HYPNÓZA A JEJÍ HISTORICKÝ VÝVOJ	32
4.2	HYPNÓZA V KRIMINALISTICE.....	36
4.3	KOGNITIVNÍ INTERVIEW	40
4.4	VYUŽÍVÁNÍ HYPNÓZY V ZAHRANIČÍ.....	41
4.5	PŘÍKLAD Z PRAXE	42
5	DETEKTOR LŽI.....	45
5.1	DETEKTOR LŽI V KRIMINALISTICE A HISTORICKÝ VÝVOJ.....	45
5.2	FYZIODETEKČNÍ VYŠETŘENÍ.....	47
5.3	VYUŽÍVÁNÍ DETEKTORU LŽI V ZAHRANIČÍ	52
5.4	PŘÍKLAD Z PRAXE	53
5.5	EKMANOVA METODA	54
6	PACHOVÉ STOPY	57
6.1	PACHOVÉ STOPY V KRIMINALISTICE A HISTORICKÝ VÝVOJ	57
6.2	VYHLEDÁVÁNÍ A ZAJIŠTĚNÍ PACHOVÝCH STOP	60
6.3	VYUŽITÍ SLUŽEBNÍCH PSŮ V KRIMINALISTICKÉ ODOROLOGII	62
6.3.1	Pátrání po osobách	64
6.3.2	Pátrání po omamných a psychotropních látkách.....	65
6.3.3	Pátrání po zbraních a střelivu.....	66
6.3.4	Pátrání po výbušninách	66
6.3.5	Pátrání po akcelerantech	67
6.4	VYUŽÍVÁNÍ PACHOVÝCH STOP V ZAHRANIČÍ	67
6.5	PŘÍKLAD Z PRAXE	68
7	ZÁVĚR	69
8	RESUMÉ	73
9	SEZNAM ZDROJŮ	74

1 ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma důkazních prostředků v trestním řízení, které však jsou v České republice využívány méně či výjimečně. Jedná se o důkazní prostředky, které mají svou dlouhou tradici a některé se objevily již v době středověku. Přestože existují léta, tak nejsou vhodné k využití objasnění trestní věci, protože nemusí být stoprocentně spolehlivé. Na veškeré takové důkazy se vedou různé teorie a jsou zde odlišné názory na to, zda takový prostředek využít či ne. V některých zemích jsou takové důkazní prostředky využívány běžně a někde jsou naopak zcela nepřipustné. Široká veřejnost a stejně tak i judikatura netradičním důkazním prostředkům nepřije a nedůvěřuje. Proto bych chtěla poukázat na to, že netradiční důkazní prostředky mohou být přínosem pro trestní řízení.

Tyto netradiční důkazní prostředky nejsou ani často zmiňovány v odborné literatuře, a když už, tak jen spíše okrajově. Myslím si, že by lidé měli být seznámeni i s možností využití netradičních způsobů k vyšetřování trestné činnosti. Všechno se vyvíjí, tak proč nezkusit nové či netradiční důkazní prostředky. Využití netradičních způsobů určitě není na škodu. Ať už bude výsledek takového důkazního prostředku jakýkoli, může vyšetřovatele posunout dál. Buď vyšetřovatelé zjistí, že jdou správným směrem, nebo naopak pochopí, že se mají dát jinou cestou, že na tomto místě, tato osoba či tato věc s trestným činem nesouvisí.

Cílem této diplomové práce je přiblížit a poukázat na netradiční způsoby objasňování trestní věci, jimiž jsou hypnóza, detektor lži a kriminalistická odorologie. Každý z těchto prostředků popíšu od historie, kdy se do kriminalistiky dostaly, a jaké je jejich využití v praxi.

Ze začátku je potřeba si říct, co to vlastně důkazní právo, důkazní prostředek, důkaz a dokazování je. Dále si řekneme, jaké důkazní prostředky jsou využívány v České republice. Tyto důkazní prostředky mají základ a oporu v našich zákonech. Jsou jimi výpověď obviněného, výpověď svědka, znalecký posudek, listiny, věci a ohledání. Proto budu odkazovat na zákony, a to především na zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“) a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále jen „trestní řád“).

Vzhledem k tomu, že v historii se využívaly jiné důkazní prostředky než v současné době, rozhodla jsem se na některé poukázat. Především pak na takové, které můžeme v současné době považovat za nestandardní, odrazující a může se

jednat i o prostředky dle současných zákonů s ohledem na základní práva a svobody nepřijatelné.

První netradiční způsob dokazování je hypnóza. Při vyslovení tohoto slova se hodně lidí zděsí a určitě by se dobrovolně zhypnotizovat nenechali, protože by se toho báli. Myslím si, že je to právě proto, že o tom nic moc nevědí. Hypnóza je sama o sobě zajímavá a řekla bych, že v některých případech i účinná. Sice se využívá především v lékařství, ale i v trestním právu má své postavení.

Dalším netradičním způsobem je tzv. detektor lži. Správně to však nazýváme fyziodekční vyšetření, ale většina lidí to zná pouze jako detektor lži. O fyziodekci se doslýcháme přeci jen z médií častěji než o hypnóze. Nevyužívá se sice často, ale přeci jen je využíván častěji než hypnóza, protože člověk se nebojí podstoupit vyšetření na detektoru.

Posledním netradičním způsobem, kterým se ve své práci budu zabývat, jsou pachové stopy, nebo také kriminalistická odorologie. Pro porovnání pachových stop lze sice použít drahé přístroje, ale využívají se k tomu i služební psi. Tento důkazní prostředek je odlišný od prvních dvou. První dva důkazní prostředky musí člověk podstoupit, kdyžto zde sice člověk může podstoupit odebrání pachových stop, ale nemusí u toho nijak vypovídat.

Tyto tři důkazní prostředky se pokusím popsat, jak fungují a uvedu i pár příkladů, kdy byl netradiční důkazní prostředek využit v praxi. Existují i jiné netradiční způsoby dokazování, ale o těch se jen krátce zmíním v závěru a nebudu je blíže specifikovat.

2 DOKAZOVÁNÍ

Hned na začátku je třeba si vymezit základní pojmy. Důkazní právo je souhrn pravidel a předpisů, které upravují stadia dokazování vyhledávání, provádění a hodnocení důkazů v trestním řízení. Důkazní prostředek je zdroj sloužící k získání důkazu. Je to formalizovaný postup, který je upraven v trestním řádu. Důkazem pak je výsledek důkazního prostředku, tedy informace vycházející z procesních úkonů.¹

Dokazování je duševní činnost, při níž se orgán činný v trestním řízení zprostředkovaně dozvídá o události, která se stala v minulosti. Za pomoci těchto informací či skutečností, které mu jsou zprostředkovány, si nastalou událost rekonstruuje a po rekonstrukci události dochází k rozhodnutí ve věci. Kromě orgánů činných v trestním řízení se s důkazy seznamují i osoby zúčastněné včetně obviněného a jeho obhájce. Avšak pravomoc rozhodnout ve věci mají pouze orgány činné v trestním řízení.

Upravit postup orgánů činných v trestním řízení k zajištění trestných činů je hlavním účelem celého trestního řízení, protože správným postupem budou zjištěny trestné činy a kdo je pachatelem. Následně pachatel bude dle trestního zákoníku, náležitě potrestán.

Lze říci, že dokazováním se zajišťuje podklad skutečností pro rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Celé dokazování se musí řídit základními zásadami trestního řízení a jsou závislé na stadiu, ve kterém se zrovna trestní řízení nachází.² Těmito zásadami jsou presumpce nevinny, zásada materiální pravdy, zásada oficiality, zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti a ústnosti a zásada volného hodnocení důkazů.

Dokazování má taktéž svá stadia, kterými jsou například vyhledávání, provádění důkazů či hodnocení důkazů, kdy všechna tato stadia společně úzce souvisí. Veškerá pravidla či předpisy, kterými se dokazování řídí, lze zahrnout pod jeden pojem a tím je důkazní právo.³

Orgány činné v trestním řízení postupují tak, aby získali co nejvíce důvěryhodných důkazů. Důkazy však mohou být opatřeny i někým jiným než

¹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 192

² FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 343-344

³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 345

orgány činnými v trestním řízení. To, že důkaz navrhne nebo předloží některá ze stran bez vyžádání orgánu činného v trestním řízení, není důvodem pro odmítnutí takového důkazu dle § 89 odst. 2 trestního řádu. Důkazy se pak hodnotí z pohledu pravdivosti, zákonnosti a závažnosti. Součástí tohoto hodnocení je i prověrka důkazů. Důkazy se hodnotí jak každý zvlášť, tak i společně, zda spolu souvisí a navazují na sebe.⁴

Předmětem dokazování jsou skutečnosti a okolnosti, které jsou důležité pro trestní řízení a které nějak závisí na výsledném rozhodnutí ve věci. Předmět je však potřeba rozlišit v každé fázi trestního řízení. Orgány činné v trestním řízení musí v každé fázi přesně vědět, jaký okruh důkazů je zrovna potřeba ke zjištění správných okolností. Účelem dokazování pak je zrekonstruovat celou skutečnost, která v minulosti nastala tak, jak se doopravdy stala.⁵ Jde především o zjištění materiální pravdy skutkových okolností záviselých na rozhodnutí o vině a trestu. Dokazování je tedy nebytnou částí pro výsledné rozhodnutí o vině a trestu. Dříve bylo dokazování pouze nástrojem pro usvědčení pachatele, ale v současné době je důležité pro objasnění všech okolností trestného činu. Vzhledem k tomu, že velká část případů nelze objasnit bez pochybností, postačí u důkazů tak vysoká míra pravděpodobnosti, aby mohla odůvodnit rozhodnutí soudu a přesvědčila soudce o spravedlnosti.⁶

Jak už bylo zmíněno výše, předmětem dokazování jsou okolnosti a skutečnosti potřebné pro trestní řízení. Co je přesně předmětem je třeba více rozvinout. Předmět lze shrnout do několika skupin a každý autor uvádí jiný počet. Dle trestního řádu jsou okolnosti děleny do šesti skupin, což je uvedeno v § 89 odst. 1. Lze však okolnosti shrnout do tří skupin a to 1. okolnosti důležité pro rozhodnutí ve věci, 2. okolnosti důležité pro postup v řízení a 3. okolnosti důležité pro použití odklonů, resp. zvláštních způsobů řízení.⁷ Dle jiného autora se naopak okolnosti shrnují do čtyř skupin a to následovně 1. okolnosti důležité pro rozhodování ve věci samé (právo hmotné), 2. okolnosti důležité pro rozhodnutí o uplatněném nároku poškozeného, 3. okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její

⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 346

⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 347

⁶ CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6. s. 227

⁷ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 350

provedení a 4. okolnosti důležité pro postup v řízení.⁸ Oba autoři se tedy shodují ve dvou skupinách, ale v těch ostatních se odlišují.

O dokazování je ujednání v trestním řádu, a to v § 89. v druhém odstavci tohoto paragrafu je uvedeno, co může sloužit jako důkaz: „*Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.*“ A ve třetím odstavci je uvedeno, jaký důkaz je nepřipustný: „*Důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.*“⁹ Tento paragraf obecně označuje důkazní prostředky. Kromě toho je v tomtéž zákoně několik ustanovení (paragrafů), které zakazují užití některého důkazního prostředku výše uvedeného. Jinak není zákonem uvedeno, kterého prostředku se k dokazování musí užít a pokud tomu tak je, tak pouze ve výjimečných případech či situacích. Při přikázání použití určitého důkazního prostředku se může jednat např. při tom, kdy je pachatelem nebo podezřelým duševně nemocná osoba a je potřeba přizvat znalce z oboru.¹⁰

2.1 ROZDĚLENÍ

Existuje několik rozdělení důkazů a autoři se opět budou v něčem shodovat a v něčem ne, jako tomu bylo již výše při rozdělování předmětu dokazování do několika skupin. Pojdme si tedy důkazy rozdělit do několika skupin podle nejčastějšího dělení.

Podle vztahu k předmětu řízení dělíme důkazy na usvědčující a ospravedlňující. Usvědčujícím důkazem rozumíme takový důkaz, který svědčí proti obviněnému a naopak ospravedlňující důkaz je takový, který je ve prospěch obviněného. Tentýž důkaz může být v průběhu vyšetřování usvědčující i ospravedlňující, záleží na dalších okolnostech celého případu. Proto se snaží během průběhu vyšetřování předejít hodnocení důkazu jako jen jeden z těchto druhů, musí se brát v úvahu to, že není jasné, zda bude důkaz svědčit pro nebo proti obviněnému.

⁸ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 384-385

⁹ Zákon č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 89

¹⁰ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 386-387

K vyhodnocení důkazů dochází až v závěru vyšetřování, kdy se hodnotí veškeré důkazy, které jsou k dispozici, dohromady.¹¹ Kromě toho, že za každé okolnosti se bere důkaz jinak, může tentýž důkaz v jednu dobu být jak usvědčující, tak i ospravedlňující. Jako příklad lze uvést výpověď svědka. Toto dělení důkazů je využíváno i v trestním řádu.¹²

Další dělení je dle pramene důkazu, a to na původní (bezprostřední) důkazy a odvozené (zprostředkované¹³ nebo prostředecné¹⁴) důkazy. Původním důkazem chápeme důkaz, který je znám přímo, a to např. výpověď svědka, originál listiny, fotografie či video. Naopak odvozený důkaz, je takový důkaz, který je nějak zprostředkovaný, např. výpověď svědka, který říká něco, co slyšel od někoho jiného, nebo neověřené kopie či opis listiny. Původní důkaz má vždy větší váhu než odvozený, jelikož u odvozeného může dojít k mylným či zkomoleným informacím. Proto se k odvozeným důkazům musí přistupovat s opatrností. Avšak odvozený důkaz je taktéž pro vyšetřování důležitý a neměl by být opomenut či ignorován. Kromě toho dle zásady volného hodnocení důkazů se toto dělení ani nepřipouští.¹⁵ V podstatě lze říci, že toto dělení je na základě toho, zda je důkaz zprostředkován orgánem činným v trestním řízení, či zde zprostředkovatel není a jedná se o originál. Dle možností orgánů činných v trestním řízení je snaha zajistit původní důkazy, což vychází ze zásady bezprostřednosti.¹⁶

Poslední dělení je podle vztahu důkazu k dokazované skutečnosti na přímé (prosté) důkazy a nepřímé (složené) důkazy. Přímým důkazem se rozumí důkaz, který dokazuje hlavní skutečnost, kterou je vina či nevina obviněného. Oproti tomu nepřímým důkazem je takový důkaz, kterým se dokazuje vedlejší skutečnost, která posuzuje hlavní skutečnost. Nepřímý důkaz se taktéž může označit jako indicie. Oba tyto druhy důkazů jsou důležité a i pokud máme jen důkazy nepřímé, lze na jejich základě dokázat trestný čin (hlavní skutečnost) stejně jako na důkazech přímých. Velký význam mají nepřímé důkazy především v přípravném řízení.

¹¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 358-359

¹² JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 388

¹³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 359

¹⁴ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 388

¹⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 359

¹⁶ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 388-389

Nepřímé důkazy můžou taktéž sloužit jako doplnění mezer mezi přímými důkazy, nebo můžou sloužit jako prostředek, díky nimž se získá důkaz přímý. Při dokazování nepřímými důkazy je potřeba většího množství než jen jednoho nepřímého důkazu, je potřeba, aby nepřímé důkazy tvořili uzavřený celek a aby se nevyskytovaly žádné mezery mezi nimi. Za nepřímý důkaz lze uvést např. výsledek metody pachové identifikace, o které se budeme bavit dále v této práci. Mezi nepřímé důkazy stejně tak řadíme biologické a daktyloskopické stopy.¹⁷ Zda se jedná o přímý či nepřímý důkaz taktéž záleží na tom, v jakém vztahu je k dokazované skutečnosti. Ve spojitosti s dělením na důkazy původní a odvozený lze říci, že přímý důkaz bude povětšinou původní a nepřímý důkaz bude důkazem odvozeným. Vzhledem k tomuto dochází k zaměňování těchto dvou dělení.¹⁸

Dokazování probíhá ve všech fázích trestního řízení. Avšak v každé této fázi má dokazování jiné vlastnosti nebo nějaké zvláštnosti. K těmto zvláštnostem dochází z důvodu, že v každé fázi trestního řízení je jiný účel.¹⁹ Pokud se jedná o fázi trestního řízení, můžeme důkazy rozdělit na důkazy, které lze užít jako podklad pro rozhodování v řízení přípravném a na důkazy, které lze užít v řízení před soudem se stejným účelem.²⁰

V přípravném řízení provádí a vyhledává důkazy státní zástupce a policejní orgán, kteří jsou v této věci příslušní. Důkazy zajišťují pro svoje rozhodnutí, ale i pro soud, jelikož jsou důkazy použity i v řízení před soudem. Pokud jsou náležitě a správně zajištěny důkazy již v této fázi řízení, tak je předpoklad, že trestní řízení bude úspěšně provedeno. Je potřeba všechny důkazy řádně zajistit, jelikož může dojít k jejich zničení či zániku, např. zničení stop na místě činu, úmrtí svědka.²¹

I dokazování v přípravném řízení lze rozdělit a to zase několika způsoby. První dělení je na 1. dokazování v průběhu prověřování (před zahájením trestního stíhání), 2. dokazování ve vyšetřování, 3. dokazování ve zkráceném řízení.²² Druhé dělení je na 1. dokazování ve zkráceném řízení, 2. dokazování ve standardním řízení

¹⁷ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 359-361

¹⁸ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 391

¹⁹ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 392

²⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 362

²¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 362

²² FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 363

a 3. dokazování v rozšířeném řízení.²³ Každou z těchto skupin si v krátkosti popíšeme.

Dokazování v průběhu prověřování: Pokud nastane skutečnost, dle které je zřejmé, že se stal trestný čin, začne policejní orgán zajišťovat potřebné podklady, nezbytná vysvětlení a stopy tohoto trestného činu. Dle § 158 odst. 1 trestního řádu vykonává policejní orgán šetření a opatření, aby odhalil veškeré skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Policejní orgán provede opatření, aby se trestné činnosti předešlo.²⁴ Kromě toho je policejní orgán oprávněn vyžadovat vysvětlení od fyzických i právnických osob včetně státních orgánů, vyžadovat odborné vyjádření včetně znaleckých posudků, obstarávat písemné materiály a spisy, dále provádět ohledání místa činu a věci (popř. těla), může též vyžadovat odběr krve či jiného biologického materiálu, snímat daktyloskopické otisky a pořizovat obrazové a zvukové záznamy. V průběhu prověřování lze vyslýchat a provádět rekognici jen pokud je takový úkon neodkladný a neopakovatelný. Neodkladný úkon je takový úkon, který nelze odložit z důvodu nebezpečí jeho zničení, zmaření či ztráty. Neopakovatelný úkon je pak takový úkon, který nebude možné provést před soudem. Dle § 158a trestního řádu se neodkladný nebo neopakovatelný úkon provádí na návrh státního zástupce a za účasti soudce. Může se jednat např. o výslech osoby mladší 15 let nebo osoby, u které jsou pochybnosti o jejich schopnostech si věc zapamatovat, reprodukovat či vnímat děj.²⁵ Veškeré prověřování v prověřování musí vést k náležitému objasnění věci z pohledu základní otázky a to, zda jde o důvodné podezření ze spáchání trestného činu konkrétní osobou nebo k vydání některého z procesních postupů před zahájením trestního stíhání (odložení věci, dočasné odložení věci) nebo k samotnému zahájení trestního stíhání.²⁶

Dokazování ve vyšetřování: Policejní orgán postupuje dle vlastní iniciativy, a to tak, aby získal co nejrychleji dostatek důkazů. Zde se opět můžeme obrátit na trestní řád § 158 odst. 3, který říká, co bylo již uvedeno výše v dokazování průběhu prověřování, tj. jaké úkony lze během vyšetřování provést (požadovat vysvětlení,

²³ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 392

²⁴ Zákon č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 158 odst. 1

²⁵ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 196

²⁶ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 196

odborné vyjádření apod.) Navíc v § 158 odst. 4 je uvedeno, že dokazování a další úkony může na dožádání provést i jiný policejní orgán, než ten, který doposud veškeré úkony dělal.²⁷ Policejní orgán zajišťuje veškeré důkazy a nehledí na to, do jaké skupiny dle výše uvedených dělení patří, tzn., není zaujatý v případě a hledá důkazy, které svědčí jak ve prospěch, tak v neprospěch obviněného. Tímto je naplněna zásada vyšetřovací. Již v této fázi může dojít k dokazování výsledkem svědků. Avšak k výsledku by mělo docházet pouze, pokud je to neodkladné nebo neopakovatelné, jde o osoby mladší 15 let, jsou zde pochybnosti o psychickém stavu svědka, mohl by na svědka být vyvíjen nátlak nebo by mohl být ovlivněn. I když by neměly být výsledky prováděny, pokud není splněno něco z výše uvedeného, tak k výsledkům dochází a v praxi se často tyto podmínky nezkontrolují. Pokud byly všechny důkazy ve fázi před zahájením trestního stíhání provedeny v souladu s trestním řádem, nemusí být provedeny znovu.²⁸

Dokazování ve zkráceném řízení: Takovéto řízení probíhá jen za podmínek uvedených v trestním řádu. Dokazování v takovém řízení probíhá v omezeném rozsahu. Dokazování tak probíhá jako ve fázi prověřování, které je popsáno výše.²⁹ Důkazní prostředky se provádí pouze v nezbytně nutném rozsahu. Je potřeba, aby byl prokázán skutek, znaky trestného činu, pachatel a následek takového činu.³⁰ V této fázi jde o vyhledávání důkazů, které jsou potřebné pro řízení před soudem.³¹

Pokud jde o standardní přípravné řízení, tak zde se musí být provedeny veškeré důkazy, které jsou potřebné a to především neodkladné jako v případě dokazování ve vyšetřování, což je uvedeno výše. A v poslední řadě je potřeba říci, že v rozšířeném přípravném řízení lze důkazy nejen získat, ale i provést. Toto rozšířené řízení se využívá především v závažných kauzách, kde krajský soud vystupuje jako soud prvního stupně. Především je třeba poznamenat, že pokud má důkaz veškeré náležitosti a je proveden dle stanovených zákonů, tak poté ho lze využít jako důkaz.³²

²⁷ Zákon č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 158 odst. 3 a 4

²⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 366

²⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 367

³⁰ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 197

³¹ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 392

³² JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 392

Předběžné projednání obžaloby zahrnuje taktéž provádění důkazů, pokud je to potřeba k posouzení obžaloby, jestli je spolehlivá. Je třeba posoudit, zda obviněného postavit před soud, tedy zda je vhodné zahájit hlavní líčení nebo vrátit věc státnímu zástupci. Pokud se zahájí hlavní líčení, tak zde se důkazy provádějí, ale především hodnotí. Dokazování má zde nejširší rozsah oproti ostatním fázím trestního řízení. Po hlavním líčení může dojít k odvolání, které je založeno především na apelačním principu a kasace. I zde se provádí dokazování a to ve stejném rozsahu jako v hlavním líčení. Následuje výkon rozsudku a zde se provádí dokazování už jen z hlediska úměrnosti trestu.³³

I proces dokazování lze rozdělit a to následovně: 1. vyhledávání důkazů, 2. proces zjišťování důkazů a jejich provádění, 3. prověrka a 4. hodnocení důkazů. Všechny tyto skupiny spolu úzce souvisí a prolínají se, např. provádění důkazu může být ve stejnou dobu i vyhledáváním jiného důkazu. Lze tedy říci, že všechny tyto skupiny se slučují a dělení není třeba, avšak tyto skupiny si dále popíšeme.

Vyhledáváním je myšlena činnost, díky níž se naleznou prameny (důkazy), které svědčí o skutečnosti, která je podstatná pro trestní řízení. Je to taková činnost, kterou nelze celkově obsáhnout do trestního řádu, jelikož je velice různorodá a obsáhlá. Avšak alespoň nám trestní řád uvádí rozsah a způsob k této činnosti, jelikož se takovou činností zasahuje i do práv a svobod osob, např. domovní prohlídka.³⁴ Vyhledávání zcela souvisí se zásadou vyhledávací, Orgány činné v trestním řízení jsou povinny zajistit veškeré důkazy, které svědčí jak ve prospěch, tak v neprospěch podezřelého. Vyhledávání probíhá především ve stadiu prověřování.³⁵

Prováděním těchto získaných důkazů je myšlena činnost orgánů činných v trestním řízení. Orgány činné v trestním řízení si opatřují veškeré zprávy od znalce, či svědka ohledně významných skutečností souvisejících s vyšetřovanou věcí. Některé důležité důkazy mají provádění upraveno v trestním řádu. Provádění důkazů má stejná ustanovení jak v přípravném řízení, tak i před soudem.

Všechny důkazy je potřeba řádně prověřit jak už každý zvlášť, tak i všechny dohromady. Dále se mezi sebou důkazy porovnávají a to z toho důvodu, aby mezi

³³ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 392-393

³⁴ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 393

³⁵ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 198

nimi nebyly rozpory jako např. rozdílné tvrzení ve výpovědích svědků. Pokud tu však rozpory jsou, je třeba přijít na důvod těchto rozporů a odstranit je. Díky prověření důkazů se nachází spojitost všech důkazů, a jaký mají vztah k celé věci.³⁶ V této fázi se taktéž zkoumá, zda získané důkazy vůbec souvisí s vyšetřovanou věcí a jaké další důkazní prostředky je třeba provést.³⁷

Celkové završení dokazování se provádí hodnocením důkazů. Zde se uplatní zásada volného hodnocení důkazů. Zde se hodnotí každý důkaz z hlediska zákonnosti, pravdivosti či závažnosti. Toto hodnocení je myšlenková činnost orgánů činných v trestním řízení. Hodnotí se každý důkaz zvlášť kvůli věrohodnosti a vztahu k celé věci a pak se taktéž hodnotí všechny důkazy společně a na jejich základě dochází k rozhodnutí celé věci.³⁸

2.2 DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY

Důkazní prostředky nám demonstrativně vyjmenovává trestní řád. Jsou jimi výpověď obviněného, svědka, znalecké posudky, věcné a listinné důkazy, ohledání a další. Dále také trestní řád zná tzv. zvláštní způsoby dokazování, mezi které řadí konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě.³⁹ Kromě těchto důkazních prostředků zmiňuje trestní řád taktéž odposlech, záznam telekomunikačního provozu a operativně pátrací prostředky.⁴⁰ O dalších prostředcích, o kterých se budeme bavit v následujících kapitolách, ujednání v trestních zákonech není. Pojďme si tedy přiblížit důkazní prostředky vycházející z trestního řádu.

Výpověď obviněného je jedním z nejdůležitějších důkazů vzhledem k tomu, že sám obviněný ví nejlépe, co se stalo a proč to udělal. Bez jeho výpovědi by se jen velice těžce objasňovaly skutečnosti, které nastaly, protože by nebyla známá pohnutka, motivace, apod. Cílem výslechu je především získat úplné a věrohodné informace⁴¹ a stanovisko obviněného k předmětu obvinění. Vzhledem k tomuto je

³⁶ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 394

³⁷ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 198

³⁸ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 394-395

³⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 376

⁴⁰ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 397

⁴¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 377

výpověď obviněného považována za nejspolehlivější obraz celé události a jejích okolností.⁴² Avšak musíme brát v potaz, že výpověď není vždy pravdivá, protože obviněný není povinen vypovídat pravdu. Tato skutečnost může vést k tomu, že každá výpověď může být lživá. Proto je potřeba, aby orgány činné v trestním řízení získaly další důkazy, které ověří, zda je výpověď obviněného pravdivá. V několika případech se totiž stalo, že během výslechu se obviněný k trestnému činu přiznal, přestože tento čin nespáchal. Může to být z důvodu vyhrožování od skutečného pachatele nebo může obviněný chránit osobu sobě blízkou.⁴³ Výpověď obviněného má v trestním řízení, ale i jinou funkci. Jde o to, že tato výpověď je i obhajoba. Obviněný se hájí, že něco neprovedl, nebo co ho k tomu vedlo apod. Tento důkazní prostředek je však jediný, který má dvojí funkci. K výslechu (výpovědi) však musí dojít v rámci vyšetřování či v rámci celého trestního řízení. Za výpověď nelze považovat něco, co obviněný řekl médiím, přátelům apod., zvláště před zahájením trestního stíhání. Dle judikatury ani doznání při výslechu znalce, který byl k vyšetřování povolán, není považováno za výpověď svědka a nelze to tedy brát jako důkaz. Je to tím, že lékařské vyšetření, a tedy i rozhovor se znalcem má jiné podmínky než výslech svědka v trestním řízení, a tedy s velkou pravděpodobností není přípustné dle trestního řádu. Přítomnost obviněného na výslechu je zajišťována předvoláním nebo předvedením a vynutit jí lze pořádkovou pokutou či předvedením.⁴⁴ Při výslechu obviněného v rámci trestního řízení je především zapotřebí zjistit totožnost obviněného, objasnění podstaty obviněného a hlavně poučit obviněného o tom, jaká má práva jako např., nevypovídat, mít obhájce i u výslechu. Výslech se musí vést za podmínek dle trestního řádu a u mladistvého se postupuje více ohleduplně. Celý výslech probíhá ústně, avšak obviněný smí mít u výslechu poznámky, které předloží na žádost vyslyšajících. Také smí na místě svou výpověď sepsat, ale nesmí donést předem sepsanou výpověď, na kterou by během výslechu pouze odkazoval. Celý výslech se skládá ze dvou částí. První část je tzv. monologická, kdy obviněný sám vypoví vše o věci. Druhá část je tzv. dialogická, kdy vyslyšající pokládá obviněnému otázky. Otázky ve většině případů navazují na první část, slouží k doplnění mezer a odstranění nesrovnalostí.

⁴² CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6. s. 247

⁴³ CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6. s. 248

⁴⁴ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 204

K výslechu a ani k výpovědi nesmí být obviněný nucen, a to jakýmkoli způsobem. Stejně tak nesmí být nucen k sepsání několika slov kvůli ověření rukopisu. Ale stejně tak jako nesmí být obviněný nucen, tak mu nemůže ani právo vypovídat být odepřeno. Dále nesmí vyslyšající pokládat otázky kapciózní (takové, z kterých není poznat pravý smysl, a mohly by obviněného svést k doznání proti jeho vůli) a sugestivní (takové, které v sobě již odpověď skrývají, kterou chce vyslyšající slyšet). Obviněný je však vždy povinen strpět zjištění jeho totožnosti, a to i snímáním daktyloskopických otisků, pořízení obrazové dokumentace, měření těla, zjišťování zvláštních znameníh (např. tetování).⁴⁵ Pokud bude obviněný po celou dobu s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat, je to k jeho prospěchu při určení druhu a výměru trestu. To platí i obráceně, pokud nebude spolupracovat a bude křivě vypovídat, opět se to odrazí na určení druhu a výměru trestu. Co se týče pravdivosti výpovědi, je zde pro obviněného hrozba při křivé výpovědi, že se dopustí trestného činu dle § 345 trestního zákoníku.⁴⁶ Od 1. 1. 2012 je u výslechu zavedena novinka a tou je výslech pomocí videokonferenčního zařízení. Toto se využívá především s ohledem na věk, zdravotní stav nebo jiné bezpečnostní či závažné důvody. Jako příklad lze uvést výslech zdravotně postiženého člověka, seniora, ohrožený svědek. Především takovýto výslech musí být technicky možný a musí to umožnit povaha prováděného úkonu. Při takovém výslechu však nesmí dojít ke zkrácení jakýchkoli práv vyslyšchaného.⁴⁷

Dalším důkazním prostředkem je opět výpověď, ale tentokrát se jedná o svědeckou výpověď. Svědek je osoba, která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení k výpovědi a je odlišná od obviněného. Jde o takovou osobu, která je schopna podat výpověď důležitou pro trestní řízení, protože událost viděla, slyšela nebo ji nějak vnímala, popř. zná obviněného apod.⁴⁸ Svědek je taktéž osoba odlišná od orgánu činného v trestním řízení a od znalce. Dále je taktéž neslučitelné postavení svědka a obviněného či svědka a spoluobviněného v jedné věci.⁴⁹ Povinnost svědčit se řadí mezi všeobecnou povinnost. Jejím obsahem je, aby se

⁴⁵ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 398-402

⁴⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 377-378

⁴⁷ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 403

⁴⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 384

⁴⁹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 202

svědek na předvolání dostavil k orgánu činném v trestním řízení a vypovídal zde jako svědek. Povinnosti dostavit se předchází řádné předvolání orgánem činném v trestním řízení a tuto povinnost lze vynucovat pořádkovou pokutou nebo předvedením. Avšak jsou zde i výjimky z této povinnosti. Jedná se o osoby, které mají diplomatické imunity či výsady, osoby, jejichž výslech je zakázán, poslanci, senátoři a soudci ústavního soudu. Někteří svědci mají možnost odepřít výpověď dle § 100 trestního řádu. Jde o osoby blízké (příbuzné)⁵⁰, o osoby, které by si výpovědí sobě nebo osobě blízké způsobilý nebezpečí trestního stíhání.⁵¹ Dle § 99 trestního řádu jsou vymezeny okolnosti, kdy je zákaz výslechu svědka, a to z důvodu utajovaných informací a povinnosti mlčenlivosti. Povinnosti mlčenlivosti se však může porušit, ale jen v případech, kdy má svědek povinnost oznámit trestnou činnost. Povinnosti mlčenlivosti může např. advokát zbavit klient, kdy klient souhlasí se sdělením informací orgánu činnému v trestním řízení, které advokátovi předal.⁵² V jiných případech při odmítnutí výpovědi hrozí pořádková pokuta, kterou se výpověď svědka vynucuje. Stejně jako u výpovědi obviněného, tak i u výpovědi svědka je potřeba zajistit totožnost svědka, poučit ho o jeho právech, umožnit mu souvislou svědeckou výpověď (monolog), která se řídí stejnými pravidly jako u výpovědi obviněného, a stejně tak i zde následuje dialog se stejnými pravidly, zde se však navíc zjišťuje poměr svědka k obviněnému. Vzhledem k tomu, že svědek může být ohrožen, trestní řád pamatuje i na to, že za určitých podmínek lze totožnosti vzhled svědka utajit (§ 55 odst. 2). Existuje i zákon č. 137/2001 Sb., o ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, který vymezuje, kdy je osoba ohrožená a chráněná, jakou zvláštní pomoc jí lze udělit a kdy. Za ohroženou osobu dle tohoto zákona lze považovat právě osobu, která podala vysvětlení či svědeckou výpověď v trestním řízení.⁵³

Dále se zaměříme na listinné důkazy, kterými jsou znalecký posudek a odborné vyjádření. Oba tyto důkazy jsou si podobné. Za odborné vyjádření lze

⁵⁰ §22 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

⁵¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 387-395

⁵² CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 203

⁵³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 391-395

považovat lékařskou zprávu o zranění nebo vyjádření o ceně věcí, které byly odcizeny. Odborné vyjádření se poskytuje bezplatně. Odborné vyjádření se využije v jednodušších případech, kdy orgány činné v trestním řízení přizvou osob či orgán, který má odbornou způsobilost. Pokud je případ složitý a odborné vyjádření nestačí, přizve se znalec dle § 105 odst. 1 trestního řádu. Znalec se přizve v případech určených trestním řádem především v případech dle § 115 trestního řádu, tj. prohlídka a pitva mrtvoly a její exhumace a dále dle § 116 trestního řádu, tj. vyšetření duševního stavu. Za složitější případy, kdy se přizve znalec, lze považovat např. složitou kriminalistickou balistiku, časové údaje ve spojitosti s dopravní nehodou, psychologické aspekty u obětí domácího násilí. Osoba poskytující odborné vyjádření nesmí být zaujata ve věci, a stejně tak nesmí být zaujat ani znalec. Dále taktéž osoba, která poskytla odborné vyjádření, nesmí být v téže věci znalcem. Orgán činný v trestním řízení, který již v řízení o věci vystupuje, nemůže v té stejné věci být i znalcem, přestože má znalosti z oboru, z kterého se znalec přizve. V zásadě se přibírá vždy jen jeden znalec, avšak pokud se jedná o zvláště důležité skutečnosti, přiberou se znalci dva. Příkladem, kdy se přizvou dva znalci je pitva mrtvoly nebo vyšetření duševního stavu u mladistvého. Znalec je nejčastěji z oborů lékařství, techniky a technologie, chemie, účetnictví, písmoznalectví atp.⁵⁴ Otázkami ohledně znalců se zabývá zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Pokud mají být přizváni znalci dva, ale přizve se pouze jeden, bude se jednat o absolutní neúčinnost důkazu. Pokud se jedná o případ, kdy se jedná o více oborů, může se přizvat více než dva znalci, ale každý je z jiného oboru či odvětví. Pokud se však jedná o jednodušší případ pouze z jednoho oboru, může si přizvaný znalec s sebou vzít konzultanta, za kterého nese znalec zcela odpovědnost a má odpovědnost i za celý posudek, i když ho částečně zpracoval konzultant.⁵⁵ Znalec se dostaví na předvolání a dostavení se může být vynucované pořádkovou pokutou, avšak zde se nepoužije předvedení. Znalec je při dostavení se poučen o právech a o významu znaleckého posudku a co ho čeká, pokud bude znalecký posudek nepravdivý. Znalec svou činnost dělí na dvě části. První částí je příprava posudku, kdy se znalec seznamuje s materiály a jsou mu vysvětleny některé věci ze spisu a je mu určeno, jaký posudek se po něm chce.

⁵⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 400-403

⁵⁵ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 433

Znalec neobstarává žádné další důkazní prostředky a ani nehodnotí doposud získané důkazy, pouze vypracovává znalecký posudek na danou věc. Na druhou stranu ale může znalec být přítomen výslechu a klást otázky, dále může osobu pozorovat v lékařském zařízení. Druhou částí znalecké činnosti je vypracování posudku, který má tři části, a to nález, posudek a znalecká doložka.⁵⁶ Posudkem je myšleno vyjádření znalce na základě jeho odborných znalostí a taktéž na základě všech skutečností, které byly k případu poskytnuty. Posudek tedy není jen závěr, ale popsání všeho, co bylo ve věci zjištěno a vysvětlení z jakých důvodů k tomu došel a proč to tak je.⁵⁷ Základním rozdílem mezi těmito dvěma důkazními prostředky je především v právní povaze. Odborné vyjádření je méně formalizované než znalecký posudek. Postačí, aby osoba podávající odborné vyjádření pouze stručně charakterizovala celou věc a odpověděla na otázky. Není zde povinnost uvést postup zkoumání a popis metod využitých při řešení zadaných otázek. Oproti tomu znalecký posudek musí mít náležitosti dané zákonem a je značně formalizovaný.⁵⁸

Kromě znaleckého posudku a odborného vyjádření máme další listinné a věcné důkazy. Jsou to takové listiny či předměty, které dokazují nebo vyvracejí, že se skutečnost stala, byla jimi skutečnost spáchána a jsou prostředkem k odhalení pachatele, stop a celého trestného činu. Jako příklad listinného důkazu lze uvést účetní audit, účetní doklad, daňové přiznání, dopis sebevraha na rozloučenou, výhrušný dopis, apod. Důkaz v elektronické komunikaci nebo jakýkoli elektronický důkaz je věcný do doby, než je vytištěn, pak se stává listinným. U listin je potřeba zkoumat jejich pravost a taktéž musí být pečlivě zhodnoceny a prověřeny.⁵⁹ Do listinných důkazů lze zařadit také výpis z rejstříku trestů, který je důležitý pro rozhodování i v dalších věcech. Pokud je v rejstříku trestů již nějaký záznam, je třeba to dokázat trestním spisem ve věci, která je již pravomocně skončena. I tento spis se pak zařadí mezi listinné důkazy.⁶⁰

⁵⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 406-408

⁵⁷ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 440-441

⁵⁸ CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6. s. 259

⁵⁹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 417-418

⁶⁰ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 449-450

Od listinných důkazů se přesuneme k ohledání. Ohledání má několik druhů, ale obecně lze říci, že jeho cílem je objasnit skutečnosti, které jsou důležité pro trestní řízení, a to přímým pozorováním. Jde zejména o zjištění a následné zajištění stop trestného činu.⁶¹ Předmětem ohledání je místo, člověk nebo věc. Důkaz ohledáním je třeba udělat co nejdříve v přípravném řízení, protože se předpokládá, že může zaniknout.⁶² Ohledání bývá neodkladný a neopakovatelný úkon, proto ho je potřeba provést hned z počátku trestního řízení. Přesto lze některé druhy ohledání provést v každém ze stádií trestního řízení (ohledání místa činu), ale některé lze naopak provést až po zahájení trestního stíhání (pozorování obviněného kvůli vyšetření duševního stavu).⁶³ Často se stává, že ohledáním jsou zasažena práva a svobody osob, a to např. při vstupu na pozemek. O ohledání se vyhotovuje protokol, který musí být důkladný a přesný, jelikož ohledání, které by se provedlo později, už bude ohledávaná věc porušena. K ohledání se taktéž přibírá znalec, jak bylo již uvedeno výše, např. k pitvě mrtvol. Ohledání pod sebe zahrnuje, jak už bylo zmíněno, prohlídku těla nebo jiné podobné úkony, prohlídku a pitvu mrtvol včetně exhumace, ohledání věci a vyšetření duševního stavu.⁶⁴ Orgány činné v trestním řízení se přesvědčují vlastními smysly o celé věci. Ohledání se může spojit i s výslechem obviněného či svědka. Následně v hlavním líčení se tento důkaz provede přečtením protokolu o ohledání.⁶⁵

Od 1. 1. 2002 obsahuje trestní řád i zvláštní způsoby dokazování trestní věci. Tyto zvláštní způsoby řadíme pod kriminalistické metody. O všech těchto způsobech se vyhotoví protokol.⁶⁶ Všechny zvláštní způsoby lze provést i bez souhlasu osoby, u které jsou prováděny.⁶⁷ Prvním zvláštním způsobem je konfrontace. Jejím hlavním cílem je odstranit veškeré závažné rozpory mezi výpověďmi obviněného a svědků. Podstatou je psychologické působení na

⁶¹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-778-2, s. 191

⁶² FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 411

⁶³ CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6, s. 260

⁶⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 412

⁶⁵ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 448-449

⁶⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 419

⁶⁷ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 425

vyslechnuté osoby, které se sobě postaví tváří v tvář. Konfrontaci lze tedy provést až potom, co osoby byly vyslechnuty samostatně, a byl sepsán o takové výpovědi protokol. Konfrontace se provádí mezi obviněným a svědky. Poškozený se konfrontaci nepodrobí s výjimkou, že ve věci působí též jako svědek. Taktéž se konfrontace neprovádí u mladistvých a u svědků, kteří jsou v utajení. U mladistvých se provádí pouze ve výjimečných případech a opět se s mladistvým zachází více ohleduplně. Lze říci, že konfrontace je formou výslechu svědka, avšak provádí se převážně v řízení před soudem. Proto zde platí stejné podmínky jako u výslechu, že nelze obviněného nijak donucovat ke konfrontaci a svědka dle ustanovení o právu ne odepření výpovědi. Konfrontace probíhá tak, že každý z konfrontovaných vypoví vše, co o okolnostech věci ví.⁶⁸ Díky konfrontaci se taktéž mohou získat další nové důkazy, kdy může některá z osob říci nějaké nové informace. Konfrontace se provádí mezi více osobami, jejichž počet není trestním řádem omezen, ale praxe doporučuje pouze dvě osoby.⁶⁹

Dalším ze zvláštních způsobů je rekognice, která spočívá v tom, že osoba svědka či obviněného znovu poznává nějakou konkrétní osobu, zvíře či věc. Příprava a taktika provedení jsou předmětem zvláštního postupu, kterým se zabývá kriminalistika. Podstatou je, aby obviněný či svědek určil totožnost osoby či věci. Obviněný nebo svědek vyjadřuje, zda poznává něco nebo někoho z minulosti. Rekognicí se získávají nové nebo se prověřují již existující důkazy. K rekognici se vždy přizve osoba, která je v celém řízení nezúčastněná. Před rekognicí dochází opět k výslechu, kdy se vyslychající ptá především na tu osobu nebo věc, aby si vyslychaný vzpomněl. Stejně jako v několika předchozích případech, i zde může obviněný odmítnout rekognici podstoupit, stejně tak jako svědek při využití práva na odepření výpovědi, ale pouze pokud jsou na straně poznávajícího. Rekognice osob probíhá tak, že osoba, která má být poznána se postaví mezi minimálně tři další osoby, které jsou od sebe minimálně odlišné. Podobně je to i u hlasové rekognice, kdy mluví osoba, která má být poznána a minimálně tři další, které mají podobný hlas. Při rekognici věci se ukazuje věc mezi skupinou dalších věcí stejného druhu. Rekognice se nesmí provádět v bezprostřední návaznosti na rekognici

⁶⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 420-422

⁶⁹ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 425

jinou.⁷⁰ K rekognici dochází nejčastěji ve formě, že svědek má poznat obviněného mezi několika dalšími osobami. Po rekognici může dojít opět k výslechu, pokud na základě rekognice vyjdou najevo nové skutečnosti. Pokud je obviněný nebo svědek na straně poznávaného, tak nemůže odmítnout se rekognice zúčastnit.⁷¹

Dále mezi zvláštní způsoby řadíme vyšetřovací pokus. Vyšetřovací pokus byl dříve v praxi využíván jako zvláštní forma ohledání, jen mu chyběla podrobnější právní úprava. Vyšetřovací pokus lze provést v řízení před soudem, ale je vhodnější ho provést již v přípravném řízení.⁷² Podstatou je experiment, který spočívá v tom, že se uměle vytvoří a obmění podmínky, které se týkají skutečností významných pro trestní řízení. Vyšetřovací pokus má za cíl prověřit a upřesnit zjištěné skutečnosti nebo zjistit nové skutečnosti. Mělo by se díky němu zjistit, zda se skutečnost stala, za jakých podmínek a jakým způsobem. Při vyšetřovacím pokusu se vyvolají podmínky a skutkové okolnosti, které se následně zkoumají. Celý tento pokus probíhá v experimentálním prostředí. Tento pokus se provádí především v přípravném řízení a zúčastnit se může nezúčastněná osoba na trestním řízení, ale pouze pokud nebude mařit vyšetřování, dále se smí zúčastnit znalec, obhájce, podezřelý, svědek a oběť trestného činu smí mít důvěrníka, který ji poskytuje pomoc. Všechny osoby, které mají právo odepřít výpověď, mají též právo nesouhlasit s vyšetřovacím pokusem, a tedy se ho nezúčastnit.⁷³ Během experimentu se zjišťuje a prověřuje především pozorováním zúčastněných osob. Vyšetřovací pokus se zaměřuje kromě možnosti provedení činu osobu v určitý čas a na určitém místě, ale i na zjištění, zda osoby mohly takovou událost vnímat.⁷⁴

Vyšetřovací pokus bývá zaměňován s rekonstrukcí, právě z toho důvodu, že dříve byl vyšetřovací pokus prováděn bez řádné úpravy, jak bylo zmíněno výše. Rekonstrukce je ze všech zvláštních způsobů dokazování nejnáročnější. Využívá se hlavně u vražd, dopravních nehod a násilných trestných činů. Při rekonstrukci se obnoví celá situace včetně všech okolností nebo podstatná část celé situace. K rekonstrukci se přistupuje především, pokud požadovaného účelu nelze dosáhnout jiným způsobem. Účelem je, aby se prověřili výpovědi všech osob a

⁷⁰ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 422-425

⁷¹ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 426-428

⁷² CHMELÍK, Jan. *Dopravní nehody*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-211-0, s. 113

⁷³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 426-427

⁷⁴ CHMELÍK, Jan. *Dopravní nehody*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-211-0, s. 113

vzájemné souvislosti všech výpovědí, a to především, když má orgán činný v trestním řízení pochybnosti o úplnosti a věrohodnosti všech získaných důkazů. Přistupuje se k ní především v situaci, kdy získané důkazy nestačí k objasnění vyšetřované věci.⁷⁵ Vedlejším účelem je i získání nových důkazů. V kriminalistice je rekonstrukce součástí modelování. Rekonstrukce se provádí, kdy je potřeba detailně objasnit způsob, jakým se trestný čin stal. Jestliže se rekonstrukce provádí v přípravném řízení, platí o přibráných osobách totéž, co ve vyšetřovacím pokusu.⁷⁶ Rekonstrukce se provádí na místě činu, pokud je to možné. Cílem rekonstrukce je pochopit průběh a podstatu trestného činu a prověřit, jestli se trestný čin stal tak, jak ho popsaly subjekty trestního řízení ve svých výpovědích.⁷⁷ Rekonstrukce se provede i s určitým nástrojem a určitým způsobem, v časové návaznosti, s přesnou polohou obviněného, poškozeného i svědka apod. Rekonstrukce neslouží tedy jen jako důkaz, ale i jako prověrka dosud získaných důkazů. Využití tohoto důkazního prostředků v současné době stoupá a využívá se především u obecné kriminality (loupež, vražda). V průběhu rekonstrukce nesmí být osoby usměrňovány ohledně jejich chování, jelikož se mají chovat přesně, jako se chovali v této situaci při spáchání trestného činu.⁷⁸ Díky tomu, že se osoby chovají stejně jako v době spáchání trestného činu, může dojít ke zjištění skutečností, které může znát pouze osoba přítomna tohoto činu, tzn., že taková osoba je pachatel, poškozený nebo svědek. Osoba zúčastněná na rekonstrukci, ať už obviněný, poškozený nebo svědek, musí s rekonstrukcí souhlasit, jinak nelze tento úkon provést. Rekonstrukce se nesmí odlišovat od děje trestného činu, který je vyšetřován.⁷⁹

Posledním zvláštním způsobem dokazování je prověrka na místě. Prověrkou na místě se upřesňují a doplňují důležité údaje pro trestní řízení, které se vztahují k určitému místu, a to vše za přítomnosti obviněného nebo svědka. I prověrka na místě se použije v případě, že získané důkazy nepostačují k objasnění trestní věci. Prověrka je prováděna jak v přípravném řízení, tak i při projednání věci před soudem. Větší význam má prověrka samozřejmě z počátku přípravného řízení,

⁷⁵ CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6. s. 269

⁷⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 428-429

⁷⁷ CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6. s. 270

⁷⁸ JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 430-431

⁷⁹ CHMELÍK, Jan. *Dopravní nehody*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-211-0, s. 118-119

protože osoby mají v paměti ještě informace o konkrétní události. Při prověře výpovědi na místě vyslechnutá osoba ukazuje místa a objekty, které souvisejí s vyšetřovaným trestným činem. Také může demonstrovat a popisovat činnost, o které se osoba již zmínila ve své výpovědi. Na místě se pak mohou získat nové důkazy či fakty.⁸⁰ I zde se použijí ustanovení jako v předchozích zvláštních způsobů dokazování, že osoby, které mají právo nevypovídat, mají i právo nezúčastnit se prověrky na místě. A taktéž pokud je prověrka na místě v přípravném řízení, opět se přizve osoba na trestním řízení nezúčastněná, popř. i znalec.⁸¹

K 1. 1. 2002 byli do trestního řádu kromě zvláštních způsobů dokazování přidány i tzv. operativně pátrací prostředky. Tyto prostředky mají jediný zájem, a to získání všech skutečností, které jsou důležité pro trestní řízení a lze je použít, jen pokud nejde sledovaného účelu dosáhnout jinak. Musí zde být zachována zásada přiměřenosti a omezení práv a svobod osob lze jen na základě zákona v nezbytně nutné míře. Pokud jsou při těchto prostředcích získány zvukové a obrazové záznamy, lze je použít jako důkaz. Operativně pátrací prostředky máme tři a prvním z nich je předstíraný převod. Takový převod lze uskutečnit jen na základě povolení státního zástupce. Při převodu jde o věci, pro které je třeba zvláštní povolení k držení, držení takové věci je nepřijatelné, pochází z trestné činnosti nebo je určena k páčání trestné činnosti. Druhým prostředkem je sledování osob a věcí. Při sledování se získávají poznatky o sledovaném cíli a celé sledování je prováděno v utajení technickými nebo jinými prostředky. Opět je potřeba povolení státního zástupce. Pokud se při takovém sledování zasahuje do práv a svobod osob, je navíc potřeba souhlas soudce. Pokud není souhlas soudce a státního zástupce, lze to provést se souhlasem osoby, které je zasahováno do práv a svobod. Posledním prostředkem je použití agenta. Agent se použije v případech, kdy jde o úmyslný trestný čin, který je obsažen v mezinárodní smlouvě, kterou je ČR vázána, jde např. o podplácení, úplatky, závažný zločin, trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Agentem je příslušník policie, který plní úkoly řídicího policejního orgánu. Pokud je potřeba, je vytvořen i příběh či legenda o jeho existenci a životě. Použití agenta navrhne státní zástupce vrchního státního zastupitelství a schvaluje ho soudce vrchního soudu. Agent nesmí při své činnosti

⁸⁰ CHMELÍK, Jan. *Dopravní nehody*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-211-0, s. 120-121

⁸¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0, s. 429-430

způsobit újmu jiným osobám na jejich právech a svobodách. Při vykonávání této práce je agent zproštěn trestu za některé trestné činy, kterých se kvůli této činnosti dopustí.⁸²

⁸² JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-278-3, s. 451-453

3 HISTORIE DOKAZOVÁNÍ

Od počátku věků žádné právo neexistovalo, lidé se řídili pouze dle svého uvážení. Postupem času se začalo vyvíjet cosi na způsob práva. Lidé věřili v boha a řídili se dle toho, co si mysleli, že po nich bůh chce. Následně pak vznikalo nepsané právo ve formě zvyků a obyčejů. Kořeny současného trestního práva spočívají v 18. století našeho letopočtu. Z počátku se trestní věci vyřizovali svépomocí nebo s pomocí příbuzných či občiny. Za počátek trestního práva lze považovat soukromou mstu, a to krevní či náhradní.⁸³ Krevní msta se využívala především mezi znepřátelenými rody a šlo o reakci na prolití krve. Tato msta byla rozdílná než odplata, která byla regulována státem. Odplata dle státu měla být nestranná a nezávislá jako je tomu v současné době při rozhodování sporů. Rody krevní mstu chápali jako svou povinnost vůči mrtvému a působila jako sdružování rodu.⁸⁴ K těmto soukromým mstám docházelo z toho důvodu, že v raně středověkém státě byl chráněn pouze panovník a jeho zájmy. S nástupem křesťanství začaly být chráněny i křesťanské zásady, které byly obsaženy v Dekretech Břetislavových z roku 1039.⁸⁵

Dle obyčejového práva se vyvíjela i soudní praxe, která byla ovlivněna rozhodnutím českých panovníků. Na území českého státu jsou zřejmě prvním a nejstarším zákonodárným zásahem panovníka Dekreta Břetislavova. V době raně feudálního státu se nerozlišoval spory a procesy na majetkové a trestné. Proto se v tu dobu za trestný čin považoval zejména útok proti soukromé osobě. Už v tu dobu zde byl jakýsi obžalovací proces. Tento proces a následně zahájení soudního řízení bylo na základě tvrzení soukromé osoby, která byla nějakým způsobem poškozena. V této době se chtělo omezit mimosoudní a protiprávní řešení sporů, které většinou probíhalo násilím, např. krevní mstou.⁸⁶ Na základě vlastní iniciativy se lidé rozhodovali o zahájení soudního řízení až do 12. století, kdy se některé delikty začaly stíhat ex offio (z úřední povinnosti). Bylo to z toho důvodu, že některé řízení neměl kdo nahlásit a jednalo by se o zásadu „kde není žalobce, není

⁸³ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 170

⁸⁴ SALÁK, Pavel a Jaromír TAUCHEN, ed. *Československé trestní právo v proměnách věků: (sborník příspěvků)*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; ISBN 978-80-210-5086-0, s. 10

⁸⁵ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 170

⁸⁶ SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5, s. 186

soudce“.⁸⁷ První soudní řízení probíhaly především ve stylu symboliky, např. „přísaha v hrobě“, šlo o přísahu, kde osoba stála čelem ke slunci a měla na hlavě drn, při tom odříkávala kletbu „ať mě země pohltí“. Nebo se spory řešily tzv. vytloukáním klínu klínem.⁸⁸

Již před středověkým soudem se užívaly důkazní prostředky, které se dělily do dvou skupin. Do první skupiny řadíme důkazy racionální, tedy výslech účastníků řízení, svědků, důkazy věcné, listinné, ohledání, stejně jako je tomu v současné době. Druhou skupinou jsou iracionální důkazy, mezi které patří přísaha (ta může být podpořena spoluspřežníky), ordály (boží soudy) a mučení (tortura).⁸⁹ Tyto iracionální a pro nás v dnešní době lze říci netradiční důkazy si více rozebereme.

Přísaha se řadila mezi základní důkazní prostředek. Takovým prostředkem se podporovalo jakékoli tvrzení a uplatňovala se ze široka. Žalobce přísahal, že jeho nárok je pravdivý a žalovaný naopak přísahal, že nic takového není pravda. Takováto přísaha v některých případech mohla a v jiných musela být podpořena přísahou spoluspřežníků, tzv. očistníků. Počet těchto podpůrců byl odlišný podle případu. Tito podpůrci nepřísahali na skutečnosti tvrzené ve prospěch žalobce nebo žalovaného, ale přísahali, že je žalobce nebo žalovaný spolehlivý a pravdomluvný. Následně i svědci přísahali, že mluví pravdu. Jednalo se o obdobu, kterou máme teď, kdy svědek říká, že vypovídá pravdu, jelikož za křivou výpověď mu hrozí trest odnětí svobody dle § 346 trestního zákoníku. Křivá výpověď byla trestána i tehdy, jelikož šlo o falešné svědectví či rouhání. Význam tohoto důkazního prostředku postupně klesal na úkor racionálních důkazních prostředků.⁹⁰

Právním pramenem, kde se o božích soudech dočteme, jsou Dekreta Břetislavova a Knihy rožmberské. Ordálem se zjišťovala vina či nevina obžalovaného pomocí přírodní nebo vyšší síly, kdy v křesťanství to byl bůh. Boží soudy byly jednostranné, kdy se dokazovalo tvrzení účastníka, nebo dvoustranné, kdy se sporu účastnily obě strany.⁹¹ Ordály zde existovali z důvodu, že státní moc neměla autoritu, proto nemohla pomoci při rozhodování. Z tohoto důvodu se soudci

⁸⁷ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 170

⁸⁸ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 176

⁸⁹ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 177

⁹⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 177

⁹¹ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 177

rozhodli využít autoritu boží a pořádat tyto boží soudy. Soudci sami nerozhodovali, byl to bůh, kdo rozhodl spor, a to tak, že pomohl tomu, kdo měl pravdu. Soudci v takovém případě pouze dohlíželi na průběh a dodržování pravidel, nakonec jen konstatovali výsledek sporu jakožto rozhodnutí boží. Postupem se vyvinulo několik druhů ordálu. Prvním z nich byl ordál vody, který se v Čechách prováděl jen ve studené vodě. Jednalo se o to, že ten kdo ordál podstupoval, byl svázan a spuštěn do vody. Pokud se potopí, tak ho voda jako čistý živel přijala a obžalovaný byl osvobozen, nebo zůstal plavat na povrchu, protože ho voda nepřijala, což znamenalo, že lže je vinen. Voda je využita i v ordálu brodění, který se využíval ve sporech o pozemky. Žalobce a pár kroků za ním žalovaný vstupují do řeky, kdo se přebrodí jako první, ten vyhrává. Pokud se při brodění žalobce začne topit, žalovaný se může vrátit. Dále je zde ordál rozžhaveným železem, kdy se chodilo po dvanácti rozžhavených radlicích bosou nohou. Tento ordál je doložen i ve zprávě o atentátu na knížete Soběslava I., který se stal v r. 1130. Rozžhavené železo se užívalo ještě v ordálech přísahy. Přednášející musel přednést přísahu bezchybně a po celou dobu mít přitisknuté prsty na tomto žhavém železu. Byl zde i ordál soudního souboje, který má svůj původ v krevní mstě. Tohoto souboje se účastnil vrah a jeden z pozůstalých. Tento souboj měl přesná pravidla a před jeho zahájením se sepsala smlouva o účasti v soudním souboji, tzv. bití klínu v klín. Svobodní bojovali mečem a nesvobodní kyjem či holemi. Pokud byl žalobce nižšího společenského postavení než obžalovaný, souboji se dalo vyhnout. Takového soudního souboje se mohla zúčastnit i žena, avšak její protivník musel stát v jámě po pás. Během souboje byl i oddechový čas, který mohl být třikrát po hodině. Pokud se stalo, že někdo se k soudnímu souboji nedostavil, porušil tím smlouvu. Žalobce pak mohl žalovaného, který se nedostavil, zajmout či zabít a následně za nohy odvléct pod šibenici. I do božích soudů někteří autoři zahrnují výše zmíněnou přísahu s očištění. Veškeré ordály byly od počátku kritizovány především církví. Od roku 1343 se proto kněží ordálů neúčastnili vůbec a ordály jako soudní důkaz tak zanikly. Přísaha se užívala nadále, ale již bez odrálového původu. Když se zamyslíme nad těmito ordály, malé přežitky nám zůstaly do dnes a to v podobě přísloví, např. hodného nepálí, pravda boží se ukáže, ať se propadnu, jestli jsem to udělal.⁹²

⁹² SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5, s. 187-189

Posledním iracionálním důkazem je tortura, tzv. právo útrpné. Tento institut spočíval v tom, že na vyslýchaného bylo použito mučení jako fyzický nátlak k tomu, aby se přiznal. Právo útrpné je součástí inkvizičního procesu, takže jeho původ je v římsko-kanonickém procesu. Využití před církevními soudy bylo povoleno, jen pokud byla stíhaná osoba podezřelá z kacířství (r. 1252). Ve 20. letech 14. století se tortura začala používat i ve světském právu. Od konce 14. století bylo právo útrpné využíváno u soudů městských a v právu zemském pouze u psanců. Tortura však neměla být nadužívána, a aby se tomu zabránilo, probíhal nejprve výslech s přítomností svědků. Využívala se jen, pokud byl někdo podezřelý z hrdelního deliktu, vzhledem k následkům tortury. Poškozená strana mohla být mučení přítomna. Z práva útrpného byly vyňaty těhotné ženy a privilegované osoby, kterými byla šlechta apod. Pokud na mučidlech došlo k přiznání, zapisovalo se to do smolných či černých knih písařem, který byl nazýván krevním písařem.⁹³ Tortura nabyla na významnosti v 16. století. Byla prováděna především na osobách nižšího postavení. Výpověď, která byla řečena na mučidlech, byla rozhodujícím důkazem v řízení. Pokud byl někdo při mučení označen za spolupachatele, mohl se při konfrontaci, která následně nastala v mučírně, přesvědčit mučeného, aby toto tvrzení odvolal nebo aby to řekl ještě pře popravou, protože spolupachatele následně čekala taktéž tortura. Jejich využití záleželo pouze na městských soudcích. Nejčastěji se začalo psychickým nátlakem a poslední bylo natažení na skřípec nebo žebřík. Pokud by však zločin nebyl prokázán, měl majetkovou odpovědnost za škodu žalobce. Druhy tortury byly kodifikovány až v r. 1768.⁹⁴ Toho roku byl vydán *Constitutio Criminalis Theresiana* – Tereziánský trestní zákoník, kde byla převaha formálních důkazů a hlavním z nich byla tortura. Oproti současné době byla v 18. století *presumpce viny*. Proto veškeré dokazování bylo přeneseno na obžalovaného, který nesměl mít ani obhájce. I přesto, že se obžalovaný při mučení nepřiznal, byla zde možnost obnovit trestní řízení pro získání nových důkazů. V Tereziánském trestním zákoníku byly zakotveny pravidla, doba, stupně a podmínky užívání tortury. Z práva útrpného byly vyňati především šlechtici stejně jako ve stavovské době. Osoby s vysokou hodností smí být mučeny, pouze pokud se dopustili urážky světského či božského majestátu, politických zločinů nebo zrady

⁹³ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 178

⁹⁴ SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5, s. 192-193

země. Dále nesměly být mučeny těhotné ženy, těžce nemocní a duševně chorý lidé, mládež do 14 let (avšak pokud se dopustili hrdelního zločinu, tak mohou být mučeni) a muži nad 60 let. Dle Thereziany se mučení využívalo pouze u těžkých zločinů, za které byl uložen trest smrti. Doba mučení byla omezena tak, že jeden druh směl trvat maximálně 15 minut a celé mučení pak nemělo přesáhnout jednu hodinu. Mezi druhy mučení patřila palečnice, natažení na skřípec či žebřík, na žebříku se provádělo i pálení těla, šněrování rukou a tyto druhy se prokládaly španělskými boty, které se přikládaly na holeň. Již v době Marie Terezie bylo mučení přežitkem, a proto se roku 1776 užívání tortury zakázalo.⁹⁵

Po upuštění od ordálů se ve stavovském procesu užívaly jako důkazy hlavně zemské desky, dále pak svědectví, listinné důkazy, přísaha a ohledání na místě činu. Po provedení důkazů se svolala porada a vypracoval se nálezný, který byl následně zasán do zemských desek.⁹⁶ V době stavovské monarchie se trestní právo plně rozvinulo. Převzaly se trestněprávní normy ze starší doby většinou ohledně zdraví, života a cti, ale vznikla i řada nových norem, která chránil církve a náboženství, státní aparát a právní řád.⁹⁷

V raném feudalismu a rozdrobenosti fungovalo civilní řízení tak, že pomocníci soudce, tzv. pristavové předvolávali účastníky řízení. Strany se při prvním stání měly smířit, pokud ke smíření nedošlo, soudce určil termín druhého stání, kde se předložily důkazy. Při druhém stání probíhalo předběžné dokazování. Jako důkazní prostředky se zde použilo soudní ohledání, listinné důkazy a svědecké výpovědi. Svědecká výpověď v předběžném dokazování nesloužila pro zjišťování skutkového stavu, avšak svědci jen podporovali strany řízení. Bylo zde omezeno, kdo může svědčit, a to pouze křesťan, který byl ženatý a bezúhonný a nevolník nesměl svědčit proti šlechtici. Hodnota svědecké výpovědi se odvíjela od společenského postavení svědka. Každá ze stran si mohla přizvat 3-100 svědků. Pokud se svědek dopustil křivé výpovědi, čekal ho boží soud. Pokud ani po předložení důkazů nedošlo ke smíru, dostaly strany podmínku. Strana splňující podmínku mohla požádat soudce, aby spor urovnal dle jejího přání. To znamená, že rozsudek nebyl dle materiální pravdy, ale dle žádosti jedné ze stran. Těmito

⁹⁵ SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5, s. 330-331

⁹⁶ SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5, s. 190-191

⁹⁷ SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5, s. 217

rozhodujícími podmínkami byly boží soudy, souboje a přísahy. V závažných sporech měla rozhodovat vůle boží. Vzhledem k tomu, že církve ordály kritizovala, vymyslela si ordály vlastní a to zkoušku křížem a hostie. Veškeré boží soudy probíhaly v kostele za přítomnosti třech svědků a protistrany. Souboje byly opět forma ordálu, avšak soudce stanovil místo a způsob, a to pěšky, s kopím, dýkou či mečem, anebo na koni. Přísaha se lišila od předchozích let v tom, že nyní probíhala v kostele a měla přísné formality.⁹⁸

V 16. století bylo dokazování různorodé. Každý soud si dokazování prováděl jinak. Taktéž každý trestný čin byl dokazován jinak, jinak se dokazovalo právo k movitosti a jinak právo k nemovitosti. I v téže věci se důkazní prostředky lišily, především u každé společenské třídy se dokazovalo jinak. I zde se stále soud i strany dovolávali nadpřirozených sil.⁹⁹

Trestní právo se postupem času vyvíjelo. Zpočátku velmi omezovalo a zasahovalo do základních práv a svobod a to včetně práva na život. V absolutistickém období se uplatňovalo hodně odstrašení v podobě krutých trestů. V době osvícenství se uzavíraly společenské smlouvy a stát neměl tolik pravomocí. Nově si byly strany sobě rovny a dodržovaly se zásady nullum crimen, nulla poena sine lege. Odstrašující a útrpné tresty se nahradili tresty odplatnými a výchovnými. Chránil se zájem jednotlivce i společnosti a toto se prvně projevilo v trestním zákoníku Josefa II.¹⁰⁰

⁹⁸ SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5, s. 243-245

⁹⁹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. (Edice učebnic PrF MU v Brně). ISBN 978-80-210-4056-4, s. 27

¹⁰⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-127-4, s. 485-486

4 HYPNÓZA

4.1 HYPNÓZA A JEJÍ HISTORICKÝ VÝVOJ

V první řadě je potřeba si říct, že každý člověk má vědomou a nevědomou mysl. Paul McKenna rozdíl mezi nimi popisuje metaforou. „*Nevědomá mysl je setmělý pokoj, ve kterém jsou rozházeny všemožné předměty. Vědomá mysl je svítilna, která se zaměřuje na jednotlivé podrobnosti, může si však vybrat vždy jen několik málo věcí v jednom okamžiku. Na cokoli posvítí, bude jasně osvětlené a viditelné, zbytek pokoje zůstává temný. Je pořád tu, nemůžeme jej však vidět.*“ A přesně takto funguje vědomá a nevědomá mysl. Dá se tak trochu říci, že žijeme díky nevědomé mysli, protože právě nevědomá mysl ovládá a řídí autonomní a vegetativní procesy, např. oběh krve, dýchání i regenerace tkání.¹⁰¹

Velmi jednoduše řečeno, hypnóza je stav, kdy je umožněna komunikace s nevědomou myslí. Při hypnóze je vyřazena schopnost rozlišovat a bránit se sugesci. Vzhledem k tomu, že nemohou sugesci rozpoznat, jednají podle toho, co jim hypnotizér řekne, protože tomu věří.

Zde je potřeba si vysvětlit i to, co je sugesce. Hypnóza vznikla z toho důvodu, aby byl způsob, jak zvýšit sugestibilitu prostřednictvím psychologie a jazyka. Charles Baudouin definoval sugesci následovně: „*Sugerující předloží nebo vnukne myšlenku, představu či pojem a mysl subjektu jej přijme.*“¹⁰² Sugescí rozumíme postup ovlivňování, kdy ovlivňující podsouvá (sugeruje) ovlivňovanému různé informace a představy. Tyto informace říká naléhavě či působivě, proto je ovlivňovaný přijme zcela automaticky za své vlastní. Sugestibilitu má v sobě každý člověk a ta se projevuje tím, že je někdo náchylný k tomu, aby podlehl sugesci. Sugestibilita je právě to automatické přijímání cizích myšlenek a to bez kritiky a bez uvědomění si, že je přejímá. Sugescie i sugestibilita jsou důležité, i pokud se jedná o výslechy. Díky sugesci může dojít i k přiznání, které není pravdivé. Pokud jsou během výslechu kladeny sugestivní otázky a vyslýchaný má zvýšenou sugestibilitu, je zde velká pravděpodobnost, že celá výpověď vyslýchaného je nepravdivá a to právě včetně doznání. Proto jsou sugestivní otázky u výslechu zakázány dle § 92 odst. 3 a § 101 odst. 3 trestního řádu.¹⁰³

¹⁰¹ MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-901727-7-6, s. 18

¹⁰² MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-901727-7-6, s. 20

¹⁰³ ČÍRTOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, ISBN 80-86898-73-3, s. 296

Lidskou mysl jde taktéž přirovnat k počítači a v návaznosti na to lze hypnózu přirovnat k přeprogramování. Během programování, tedy během hypnózy, lze vnuknout osobě nové myšlenky, které pak ovlivní její chování.

Hypnózu lze taktéž označit jako určitý druh transu, tzv. hypnotický trans. Každý člověk se dostává denně do transu, i když si to nepřipouštíme. Transové stavy jsou projeveny fixací pozornosti na určitou věc. V transu jsem např. při řízení automobilu, při čtení knížky či sledování televize. Soustředíme se jen na jednu věc, a co je kolem nás nevnímáme. Příkladem transu ze současné doby je spíš mobilní telefon. Každý kouká jen do něj a nehledí na to, co se kolem děje. Ideálně mají ještě všichni sluchátka a pak ani okolní svět neslyší. Bohužel vznikem tohoto transu dochází i k nehodám, a to i k smrtelným. Jedná se např. o to, že jsme tak zaujati mobilním telefonem, že se ani na přechodu nerozhlédneme a vběhneme rovnou pod jedoucí auto. Tyto příklady jsou však přirozené transy, kdežto hypnóza je volně navozený trans. Dalším takovým volně navozeným transem je meditace a jóga. Taktéž jsou nové obory, které navozený trans využívají a těmi je kreativní vizualizace či regulace stresu.

Hypnózu nejčastěji využívají terapeuti při schůzce s klientem nebo se využívá při veřejném vystoupení. Navození hypnotického stavu se dosáhne uklidňující řečí a psychologickými technikami. Hypnotizér je takový průvodce na cestu do vědomí hypnotizovaného. V takovém hypnotickém transu není člověk ovlivněn svými názory, kterými se v životě řídí a které tvoří jeho hranice. Během transu si člověk vzpomene na věci, na které si normálně nevzpomene, ať už se jedná o šťastné události nebo traumatizující. Díky tomu může člověk dostat nový pohled na svůj život. Toho využívají např. sportovci, aby dosáhli své vrcholové formy. V transu se dokonce může člověk přenést i do budoucnosti, kdy vidí, čeho by chtěl dosáhnout. Takovou nejvíc extrémní formou hypnózy je tzv. somnambulismus. Psychologicky řečeno nemá osoba v této hypnóze žádné hranice. Může se vrátit do dětství nejen myšlenkami, ale může se jako dítě chovat či tak i mluvit.¹⁰⁴

Vzhledem ke všemu výše uvedenému o hypnóze se tradičně pak hypnóza považuje za změněný stav vědomí. Tento změněný stav nazýváme trans, o kterém již bylo zmíněno, ale změnu vědomí označujeme taktéž i pojmem disociace.¹⁰⁵ U hypnózy je hlavním znakem vtaž mezi hypnotizérem a hypnotizovaným. Vztah

¹⁰⁴ MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-901727-7-6, s. 20-22

¹⁰⁵ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Experimentální hypnóza*. Vyd. 3., přeprac., Praha: Grada, 2011, ISBN 978-80-247-3628-0, s. 19

mezi nimi se označuje jako raport. Tento vztah je v každém případě odlišný a má jinou charakteristiku. Někdy je to hodně emoční, jindy to probíhá jako dominance a submise. Psychoanalytici tento vztah přirovnali k dětské důvěřivosti k rodičům. Při hypnóze bývá převážně vztah kladný. Hypnotizovaný uvěří hypnotizérovi, že je zde pohoda, klid, bezpečí a díky tomu se uvolní a dostane do transu.¹⁰⁶

Jednou z nejjednodušších charakteristik je „*Podstatou hypnózy je nekritické přijetí hypnotizérovy myšlenky hypnotizovaným.*“ Při hypnóze je vyraženo zcela bdělé vědomí. Po zadání různých sugescí se člověk stane tzv. tvárnou lidskou hmotou.¹⁰⁷

Vzhledem k tomu, že hypnóza pochází z řeckého slova Hypnos (=spánek), tak je zřejmé, že hypnóza pochází odtamtud. Již ve starověkém Řecku a Egyptě se využívala hypnóza. V obou zemích byla náboženská střediska, do kterých lidé přicházeli s problémy a chtěli je vyřešit. Hypnóza se využívala k navození snů. Tyto sny se následně analyzovaly, a tím se došlo k závěru, proč lidé mají problémy, co je jejich zdrojem. V písemnostech z roku 2600 př. n. l., které napsal Wong Tai, je zmíněná technika využívající zaklínání a tahy rukou. I hinduistické vědy z roku 1500 př. n. l. obsahovaly hypnotické procedury. Hypnóza se objevuje v mnoha náboženstvích, voodoo, šamanismu atp.¹⁰⁸ Ve starověkém Egyptě byla hypnóza označována jako vyhánění d'ábla. Bylo to z toho důvodu, aby se zlehčil velký vliv, který měl kněz jako hypnotizér na hypnotizovaného věřícího. Věřící se i po hypnóze v bdělém stavu choval dle příkazů kněze. Kdežto ve starověkém Řecku byla hypnóza označována jako chrámový spánek, a to v kultovních místech jako je např. Epidauros.¹⁰⁹ V Asii využívali autohypnózu indiští jogíni a tato autohypnóza přežila dodnes. Tato autohypnóza se u nich projevuje tak, že si vyvolají ztuhnutí svalů a bezbolestnost, to je důvod proč si mohou lehnout na hřebíky a necítit bolest. Při náboženských aktech a kultické léčbě ji využívali, jak bylo uvedeno výše, Afričtí šamani, keltští Druidové, perští mudrci apod. Hypnotické jevy byly a i dnes jsou spojovány s náboženskými nadpřirozenými silami. Protože byla hypnóza

¹⁰⁶ KRATOCHVÍL, Stanislav. *Experimentální hypnóza*. Vyd. 3., přeprac., Praha: Grada, 2011, ISBN 978-80-247-3628-0, s. 25

¹⁰⁷ NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, ISBN 80-86761-21-5, s. 20

¹⁰⁸ MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-901727-7-6, s. 11

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, ISBN 80-86761-21-5, s. 17

právě v rukou kněží, normální člověk o ní nic nevěděl, ale to se změnilo v polovině 18. století.¹¹⁰

Právě v druhé polovině 18. století vznikl moderní pohled na hypnózu. Bylo to však v tehdejší době velmi populární astrologií. Roku 1776 vídeňský lékař Franz Anton Mesmer se pokusil vysvětlit hypnózu a to za pomoci planet, které ovlivňují lidské tělo. Uváděl, že fluidum proniká jak do přírody, tak do lidského těla. Pokud ho člověk v těle má, je zcela harmonický, tím pádem i zdravý. Ale v případě že tělo postrádá fluidum, tak je nemocné. Vzhledem k tomu, že Mesmer uváděl, že tělo je magnetem a fluidum má magnetické vlastnosti, je jeho teorie nazývána jako zvířecí magnetismus. Mesmer léčil lidi na základě své teorie pomocí magnetu. Když přiblížil magnet k tělu, magnetické fluidum začalo působit na svaly a nervy a tím člověk dosáhl rovnováhy a zdraví. Mesmer vymyslel i další léčení pomocí dubového vědra, ve kterém byly lahve, zatemnělé sklo a špony ponořené do vody a na konci vědra byly železné tyče. Pacienti drželi železné tyče a mysleli si, že tím získají magnetické fluidum. Pacienti se vyléčili, jelikož trpěli křečemi, které jim Mesmer vsugeroval.¹¹¹ Jiní autoři uvádějí, že k léčení využíval magnetické piliny a jejich magnetické síly přenášel pomocí drátů či tzv. mesmerickými tahy rukou. Mesmerické tahy rukou byly nejzajímavější a nejzdlouhavější způsob, jak navodit trans. Pacienti byly v naprostém klidu a Mesmer kolem nich kroužil rukama i několik hodin. Paul McKenna uvádí, že je unudil až k transu.¹¹² Na Mesmera navázal jeho žák Francouz Puységur. Ten vyvinul teorii tzv. řízeného magnetismu, kdy uvedl, že fluidum může do člověka vniknout při hypnóze, kdy hypnotizér nechá fluidum do člověka vniknout pomocí své vůle. Puységur jako první dosáhl stavu transu, který pojmenoval jako umělý somnambulismus. Dle Puységura úspěch závisel na síle vůle hypnotizéra. Toto tvrzení zastávají někteří ještě dnes. Příkladem je český hypnotizér Břetislav Kafka, který věřil tomu, že lidi léčí jen díky svému magnetismu.¹¹³

Až roku 1819 Abbé de Faria odmítl dosavadní teorii a prohlásil, že hypnóza spočívá v autosugesce, nikoli v magnetismu. Faria je proto považován za zakladatele moderní teorie hypnózy. Od této teorie odvodil metodu soustředěného

¹¹⁰ VRÁBLÍK, Vlastimil. *Sugesce, autosugesce a hypnóza*. Editace pro podporu poznání v oblasti humánních věd, 1. řada, Uherský Brod: ELTISK s.r.o., 2015, ISBN 978-80-904705-1-4, s. 9

¹¹¹ VRÁBLÍK, Vlastimil. *Sugesce, autosugesce a hypnóza*. Editace pro podporu poznání v oblasti humánních věd, 1. řada, Uherský Brod: ELTISK s.r.o., 2015, ISBN 978-80-904705-1-4, s. 9-10

¹¹² MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-901727-7-6, s. 12

¹¹³ VRÁBLÍK, Vlastimil. *Sugesce, autosugesce a hypnóza*. Editace pro podporu poznání v oblasti humánních věd, 1. řada, Uherský Brod: ELTISK s.r.o., 2015, ISBN 978-80-904705-1-4, s. 10

pohledu. Hypnotizér tedy už nevyužívá Mesmerovy tahy rukou, ale nechá osobu koukat upřeně na jeden předmět, díky čemuž upadne do transu. Nezávisle na Fariovi došel ke stejnému objevu i oční lékař James Braid roku 1842.¹¹⁴ Braid k tomuto dospěl díky tomu, že po ordinačních hodinách našel ve své čekárně pacienta, který upřeně hleděl na lampu. Braid tedy zkusil několik příkazů, které pacient bez váhání provedl. Z tohoto bylo jasné, že při upřeném hledění na jeden předmět se člověk dostane do transu. Braid o tom následně napsal knihu, kde poprvé uvedl název hypnotismus.¹¹⁵ V knize užíval i pojem hypnóza, který se uchoval do dnes. Braid vyměnil předmět za zářivé světlo. Když se člověk díval do světla, Braid dával určité sugesce, a tím uvedl osobu do hypnózy. Braid tedy objevil podstatu hypnózy.¹¹⁶

Dalším významným průkopníkem v teorii o hypnóze byl Francouz Emile Coué. Jako první začal mluvit o autosugesci a nejznámější je jeho výrok „*Každý den se vším způsobem stávám lepším a lepším.*“ Coué věřil tomu, že to není on, kdo lidi uzdravuje, to oni sami se uzdravují a on jim v tom pomáhá. Coué taktéž předjímal placebo efekt, jelikož je to lék bez hodnoty, ale jeho síla spočívá v sugesci. Ne nadarmo se říká, že víra léčí. Několik průzkumů ukazuje, že placebo efekt funguje a ne vždy je potřeba mít léky, ale mít víru je potřeba vždy.

Mnoho knih o hypnóze uvádí úspěšného psychoterapeuta a autoritu v oboru klinické hypnózy Milтона Hyland Ericksona. Vzhledem k tomu, že od mala trpěl obrnou a následně i paralýzou, tak pozoroval lidi. Všiml si, že se často činy liší od slov. Toto začal více zkoumat a vymýšlel mnoho způsobů jak lidem pomoci, např. pomocí metafor, zmatení, humoru, překvapení, až došel k hypnóze. Pochopení hypnózy je základ úspěšné psychoterapie. Ericksonovy důsledky a přístup je nejúčinnější.¹¹⁷

4.2 HYPNÓZA V KRIMINALISTICE

V kriminalistické praxi se využívají taktické postupy pro zdolání lživé výpovědi. Pro tyto taktické postupy se využívají poznatky z forenzní psychologie. Jde o to, že se využije psychické působení na vyslýchaného či vyšetřovaného a k tomu se využije jeho emocionální napětí a tlak, který na osobu působí, když říká

¹¹⁴ VRÁBLÍK, Vlastimil. *Sugesce, autosugesce a hypnóza*. Editace pro podporu poznání v oblasti humánních věd, 1. řada, Uherský Brod: ELTISK s.r.o., 2015, ISBN 978-80-904705-1-4, s. 11

¹¹⁵ MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-901727-7-6, s. 12-13

¹¹⁶ VRÁBLÍK, Vlastimil. *Sugesce, autosugesce a hypnóza*. Editace pro podporu poznání v oblasti humánních věd, 1. řada, Uherský Brod: ELTISK s.r.o., 2015, ISBN 978-80-904705-1-4, s. 11

¹¹⁷ MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-901727-7-6, s. 13-15

lživou výpověď, zatím co jí jsou předkládány důkazy. Na psychologickém základě jsou založeny některé metody, které jsou využívány v kriminalistické praxi, jsou jimi hypnóza (kterou si představujeme v této kapitole), fyziodetekční vyšetření (bude popsáno v následující kapitole), narkoanalýza a asociační experiment, tzv. reprodukční metoda.¹¹⁸

Hypnóza je nejčastěji využívána ve zdravotnictví, protože díky efektům navozených hypnózou lze utlumit zdravotní potíže. Hypnoterapie je terapeutická metoda, která pozitivně ovlivňuje nežádoucí zdravotní stav stejně jako jiné metody z chirurgie či chemoterapie, a tak i stejně není zcela všemocná. Příznivě ovlivňuje především psychosomatické potíže.¹¹⁹

Kromě medicíny můžeme hypnózu využít i v kriminalistice, a to u vyslychaných osob. Podezřelý může být uveden do spánkové či bdělé hypnózy. Někdy s hypnózou podezřelý souhlasí, ale to je většinou v případech, kdy je podezřelý nevinný, protože při představě, že by se v hypnóze přiznal, nebude souhlasit. V ČR není hypnóza upravena v zákoně, tudíž není ani doporučena ani zakázána. Lze tedy říci, že je to zcela na uvážení orgánů činných v trestním řízení a na hypnotizérovi, zda hypnotizaci provede v rámci trestního řízení.¹²⁰

Hypnózu lze využít při zhypnotizování podezřelého a následně z toho vytěžit informace jako bude následně uvedeno v příkladech využití hypnózy v praxi. Dále lze hypnózu využít i při výslechu osoby postižené trestnou činností, svědků apod. Vyslýchání jsou v hypnóze uvedeni zpět na místo a čas činu a jsou postupně vyzváni k popsání situace, a aby si vše důkladně prohlédli. V transu si člověk pak může všimnout věcí, kterých si běžně nevšimá nebo uvede věci, na které již zapomněl. Vyslýchání si nemusí vzpomenout hned ani v hypnóze, ale mohou i po několika týdnech přijít na něco, na co již zapomněli, může se jednat o různé značky automobilů, barvy, telefonní čísla, podstatné rysy pachatele apod. Může se stát, že v hypnotickém transu si lidé vzpomenou na zcela přesný čas, na počet výstřelů, barvu očí pachatele atd. Tyto informace mohou vést k vytipování a následně nalezení a obvinění pachatele. PhDr. Petr Novotný přirovnává naše nevědomí k filmové pásce. Díky hypnóze můžeme nalézt informace a prožitky, na

¹¹⁸ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 239

¹¹⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, ISBN 80-86761-21-5, s. 84

¹²⁰ NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, ISBN 80-86761-21-5, s. 237-238

kteře jsme už zapomněli, ale v nevědomí jsou stále uchované. Tomuto nalezení v hypnóze se pak říká hypermnézie.¹²¹

Vyšetřovací hypnóza se začala užívat z důvodu, že si vyslýchaný nemohl na něco vzpomenout a dle výzkumů se díky hypnóze zvýší výkon paměti o 16 – 20 %. Do vyšetřování se hypnóza zařadila až v 70. letech díky americkému policejnímu psychologovi M. Reiserovi. Stal se se svým hypnotickým vyšetřením tak úspěšný, že nedokázal vyhovět všem požadavkům. Proto v LA vytvořil policejní úřad, kde byla skupinka dvaceti policistů, které Reiser vyškolil. Tento desetiletý experiment o užitečnosti vyšetřovací hypnózy ukázal, že když selžou standardní postupy, je hypnóza velkým přínosem. Zjištěné údaje ukázaly, že z 90 % jsou informace řečené v hypnotickém transu přesné a díky hypnóze se povedlo vyřešit 65 % těžko objasnitelných případů.

Je vyžadován souhlas vyslýchaného s hypnózou a to nejen z hlediska právního, ale i proto, že pokud vyslýchaný nesouhlasí, není vhodným objektem k hypnotizaci. Nejdříve se však vyslýchaný musí podrobit klasickému výslechu a až následně může dojít k hypnóze. Výslech učiněný po hypnóze nemusí soud uznat. Celý proces je potřeba zaznamenat na video, aby bylo zajištěno, že hypnotizér nesugeruje hypnotizovanému žádné nežádoucí informace. Je třeba, aby po celou dobu procesu byl přítomen vyšetřovatel, který hypnotizérovi dává signály, u kterých otázek či odpovědí je potřeba jít více do detailů.

Samotný proces hypnotizace a výpověď v hypnotickém transu nemá zcela žádný procesní význam, tzn., že ho nelze uplatnit jako důkaz v trestním řízení. Informace získané takovýmto způsobem jsou však přínosné pro další postup ve vyšetřování a tedy i získání řádných důkazních prostředků.

Hypnóza je z větší části využívána při výslechu svědků či poškozených, u obviněných nebývá využívána tak často, a to především z důvodu, že si obviněný musí hypnózu vyžádat anebo s ní musí souhlasit. K využití hypnózy dochází většinou v krajních případech, kdy jsou již veškeré možnosti vyčerpány a je zde předpoklad, že díky hypnóze se získají nové indicie k získání dalších důkazů, které soud nezpochybní.

Hypnózu lze využít především ve třech případech. 1. Vyslýchaný si situaci pamatuje, ví, že ji vnímal, věděl i jiné informace, ale na ně si nemůže v současné chvíli vzpomenout, např. SPZ, barva automobilu apod. 2. Vyslýchaný byl přítomen

¹²¹ NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, ISBN 80-86761-21-5, s. 242-243

činu, který se stal, ale zcela nevěnoval pozornost celému průběhu a některé věci nepovažoval za důležité, proto se není jist některými věci, např. přesný popis dalšího svědka. 3. Vyslýchaný má amnézii, avšak z jiného zdroje je zcela jasné, že byla přítomna nastalému činu. Jeho amnézii mohl způsobit alkohol či jiné omamné látky, popř. úraz.¹²²

Výše uvedené situace ať už amnézie nebo nevzpomenutí si nastávají i z toho důvodu, že v paměti působí i proces zapomínání. Může dojít k rozpadu paměťové stopy, a to z důvodu, že si vzpomínku neopakujeme nebo se stará paměťová stopa překryje novou, zajímavější informací. Taktéž může dojít k tomu, že se z důvodu psychického, citového či až traumatizujícího zážitku potlačí tyto vzpomínky.

Cílem vyšetřovací hypnózy je obnovení situace, která je uložena v paměti, aby se informace o události získaly pro trestní vyšetřování. Zjednodušeně lze tento proces označit jako osvěžení paměti. Není zde stoprocentní spolehlivost, ale praxe ukazuje, že informace zjištěné díky hypnóze jsou spolehlivé a přispívají k úspěšnému pokračování ve vyšetřování. Je třeba taktéž uvést, že hypnotizovat smí pouze osoba, která podstoupila specializační školení a má o tom platné osvědčení.

JUDr. Jakub Chromý ve svém článku rozvedl svou úvahu nad využitím vyšetřovací hypnózy v trestním řízení. Dle jeho názoru je třeba nejdříve využít jiné důkazní prostředky jako je výslech, rekognice, konfrontace apod. Až poté se přistoupí k hypnóze, a to jen pokud není možné dosáhnout stejného účelu jiným důkazním prostředkem, proto se hypnóza zařadí mezi subsidiární důkazní prostředky. Využití hypnózy je dle jeho názoru nevhodné u bagatelní trestné činnosti, a pak se také nemá využívat u osob, u kterých je zákaz výslechu z důvodu utajovaných informací. A stejně tak se nevyužije u osob, které s tím nesouhlasí, stejně jako nemusí souhlasit s výslechem dle trestního řádu. Hypnóza by taktéž měla být využita jen, pokud je zde předpoklad, že hypnotizovaná osoba je svědkem, či disponuje podstatnými informacemi pro vyšetřování trestné činnosti. JUDr. Chromý odkazuje na stejné tři situace, kdy je možné a vhodné využít hypnózu, které jsou uvedené výše v této kapitole. Avšak uvádí, že využití vyšetřovací hypnózy u obviněného lze vyloučit vzhledem k tomu, že může odmítnout, tak jako výpověď, a že podezřelý dobrovolně hypnózu nepodstoupí. V článku jsou uvedeny obdobné poznatky, jako uvádím já v této kapitole o hypnóze. Ke konci článku JUDr. Chromý odkazuje na § 89 odst. 2 trestního řádu, kde je uvedeno „*Za důkaz může sloužit vše,*

¹²² ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4, s. 409-411

co může přispět k objasnění věci...“ ale dále jsou demonstrativně uvedeny důkazní prostředky. Dle právní nauky však za důkaz můžeme považovat to, co má vztah k objasňované věci. Judikatura k tomu říká, že se připouští pouze důkazní prostředky v přesně vymezené proceduře. V závěru JUDr. Chromý uvádí, že si myslí, že za určitých okolností by mohla být vyšetřovací hypnóza přínosem.¹²³

4.3 KOGNITIVNÍ INTERVIEW

Kognitivní interview lze označit za mezistupeň mezi standardním výsledkem a následnou vyšetřovací hypnózou. Je to zvláštní postup, který byl vypracován týmem policejního psychologa Geiselman. Je to náročný přesně stanovený způsob výslechu, který maximálně podporuje paměťový výkon vyslychaného. Kognitivní interview je využíváno v případech, kdy je výslech nejdůležitější zdroj informací pro objasnění případu, protože nejsou jiné důkazy, stopy či indicie. Využívá se především, kdy je potřeba získat kvalitní výpověď bohatou na informace k případu. Využívají se dvě verze a to základní a rozšířená.

Základní verze kognitivního interview má čtyř komponenty. Prvním je Požitkový návrat do původní situace vnímání. Vyslýchaný se dle instrukcí ve svých představách snaží přenést do času a místa činu. Má myslet na prostor, kde byl, jaké bylo počasí, jakou měl náladu. Tímto se stimuluje paměť vyslychaného. Další je sdělení veškerého obsahu, který si vyslychaný vybaví. Vyslýchaný má povídat o všem, co ho zrovna napadne a nezáleží na tom, zda je to nepodstatná maličkost nebo něco důležitého z toho dne. Toto stimuluje asociační spoje v paměti a napomáhá na produkci všech detailů. Následuje pak vybavení si vzpomínek v různém pořadí. Je to tzv. psychologické pořadí rozpomínání. Nejprve je vyslychaný vyzván, aby sdělil momenty, které mu nejvíce utkvěly v paměti. Dále pokračuje dle svého uvážení. V tomto komponentu je důležité, aby si vyslychaný vzpomněl na detaily a nikoli na to, jak to postupně šlo, stejně jako když se vypráví o ději filmu, řekneme, co se postupně stalo, ale na detaily zapomínáme. A poslední je změna perspektivy. Vyslýchaný je vyzván k tomu, aby vylíčil situaci i z jiných perspektiv, jak to mohli vnímat jiní zúčastnění, podezřelý, nezúčastněný svědek, oběť apod. Zde jde především o to, aby se získalo co nejvíce informací k případu. Rozšířená verze má pak navíc aspekt interakce vyslychajícího a vyslychaného, jde o instrukce pro vyslychajícího, jak a kdy se má v průběhu výslechu vyptávat.

¹²³ CHROMÝ, Jakub. *Vyšetřovací hypnóza v trestním řízení? Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2006, č. 7, s. 210, ISSN 1213-5313. Dostupné také z: <http://www.beck.cz/>

Jak kognitivní interview, tak hypnóza jsou efektivnější než standardní výsledky. Z výzkumů lze říci, že pokud tyto dva procesy vyslychání porovnáme, nenajdeme nijak zásadní rozdíl. Kognitivní interview lze tedy pokládat za alternativu vyšetřovací hypnózy. Kognitivní interview není tolik omezeno legislativně, lékařsky, psychologicky a eticky.¹²⁴

4.4 VYUŽÍVÁNÍ HYPNÓZY V ZAHRANIČÍ

Nejvyšší soud státu Nebraska učinil svým výrokem postup, který se využívá v běžné praxi i v jiných státech. V tomto výroku bylo uvedeno že, než se hypnóza uzná jako exaktní metoda pro zlepšení paměti, nesmí se následně vyslychaného před soudem ptát na totéž, na co byl tázán v hypnotickém transu.¹²⁵

V LA bylo v letech 1977-1978 spácháno brutálním a drastickým způsobem 10 vražd mladých dívek. V tu dobu nebyl vrah vypátrán. O rok později byly spáchány 2 vraždy mladých dívek stejným způsobem v Bellinghamu (Washington). Podezřelý z vražd byl Kenneth Bianchi, kterému bylo 27 let. Veškeré okolnosti ukazovali na něj, ale on stále tvrdil, že nic neví a že je nevinný. Byl velice zdvořilý, slušný a po dobu vyšetřování ochotně spolupracoval. Během vyšetřování přišlo do úvahy, zda nemá Kenneth amnézii na všechny vraždy. Jako odstranění amnézie byla navržena hypnóza. Do transu se Kenneth dostal až po dlouhé době, ale výsledek stál za to. Během hypnózy se objevila naprosto opačná osobnost člověka, který měl sadistické sklony a představil se jako Steve. Steve se přiznal ke všem vraždám, uvedl veškeré podrobnosti, které byly totožné se zjištěnými skutečnostmi. Steve sdělil, že měl v úmyslu toho zdvořilého a slušného Kennetha zničit. Rozdíly mezi Kennethem a Stevem byly prokázány v písmu a v psychologických testech. Kenneth Bianchi byl následně odsouzen na doživotí za veškeré spáchané vraždy. V tomto případě se jednalo o duševní poruchu alternace osobnosti neboli mnohočetná osobnost. Tato duševní porucha se projevuje tak, že v těle žijí dvě naprosto odlišné osobnosti, které však o sobě navzájem nevědí. Díky hypnóze se dá mluvit s každou osobností zvlášť, nebo díky ní lze i osobnosti sjednotit a poznat se navzájem.¹²⁶

Jerome Beacham, PhD, je certifikovaný forenzní hypnotizér a také trenér, který nabízí i výuku o forenzní hypnóze. Beachmen je nejen členem Mezinárodní

¹²⁴ ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4, s. 411-413

¹²⁵ ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4, s. 410

¹²⁶ ZÍKA, Jiří. *Hypnóza není spánek*. Praha: Jiří Zíka, 1992, ISBN 80-90117-0-5, s. 95-96

asociace lékařských a dentálních hypnoterapií, ale působil i jako detektivní seržant na policejním oddělení v Detroitu. Absolvoval policejní výcvik u FBI, americké tajné služby, celní správy v USA, americké DEA. Svůj forenzní hypnotický výcvik vedl pod záštitou inspektora Howella z oddělení veřejné bezpečnosti. Jeho výuka měla velký úspěch v USA, Hongkongu i Jižní Africe. On definoval vyšetřovací hypnózu, a to tak, že je to zvláštní vyšetřovací nástroj, který je založen na zvýšené vnímavosti charakterizovaný změnou stavu vědomí a obsahuje několik různých stupňů.¹²⁷

4.5 PŘÍKLAD Z PRAXE

PhDr. Petr Novotný působil jako soudní znalec několik let a proto se setkal s hypnózou v praxi a několik ze svých případů popisuje právě v knize *Tajemství hypnózy*. Roku 1983 byl přizván k případu sexuálních vražd dvou žen. Každá z vražd proběhla v jinou dobu a to v rozmezí dvou let. Obě vraždy se stali na malé vesnici zhruba o 100 obyvatelích. Všichni obyvatelé se znali a označili podezřelého, na kterém se všichni shodli. V prvním případě byl pachatel z vazby propuštěn, protože nebyl dostatek důkazů. Podezřelý nebyl obviněn ani z druhé vraždy, avšak ve vazbě stále zůstal. PhDr. Novotný byl přizván po druhé vraždě, byly mu poskytnuty vyšetřovací spisy, díky kterým se seznámil s okolnostmi případu a zaujal ho seznam šperků, které se v době vražd obětem ztratily. PhDr. Novotný již při první návštěvě podezřelého získal jeho důvěru díky své psychologické praxi. Podezřelý si neustále stěžoval na bolesti hlavy, tak mu Novotný při třetím sezení nabídl, že ho bolestí zbaví pomocí hypnózy s čímž podezřelý i přes váhání souhlasil. Po uvedení do hypnózy sugeroval podezřelému svoji důvěry schopnost. Potom mu začal sugerovat sen o jeho rodné vesnici a provázel ho po oblíbených místech. Podezřelý se díky tomuto snu uvolnil, až se projevil sentiment a podezřelému vytryskly slzy. Poté mu odsugeroval bolesti hlavy a začal navozovat příjemný psychický stav, který nastane po probuzení. V tu chvíli však Novotného napadlo, že probuzení odloží a začal s jinými hypnotickými sugescemi. Novotný začal sugerovat, že podezřelý ztrácí paměť, neví kdo je, kde bydlí apod. Následně mu sugeruje, že je někdo jiný, jak vypadá, kde bydlí, že je úspěšný a že je kriminalista. Taktéž mu vypráví kolik má podřízených, že je jako kriminalista úspěšný a že v současné době řeší případ dvou vražd, kdy podezřelý tvrdí, že to

¹²⁷ Forensic Hypnosis. *Infinity Institute* [online]. Infinity Institute. Copyright © www.infinityinst.com. [cit. 4. 4. 2020]. Dostupné z: http://infinityinst.com/class_forensic.htm

neudělal. Novotný tedy po podezřelém chce, aby společně případ vyřešili. Novotný bude klást otázky a po vyřešení bude podezřelý ve svém vsugerovaném snu povýšen, ale pokud případ nevyřeší, bude z dalších vyšetřování odvolán. Novotný zkoušel, zda podezřelý přijal svou novou identitu a podezřelý opravdu jednal tak, jako by byl kriminalista a stal se tedy někým úplně jiným. Podezřelý veškeré sugesce ochotně akceptoval a na otázky odpovídal překvapivě rychle. Ve snu jezdil podezřelý svým služebním autem a jezdil po vesnici a obcházel místa vražd. Novotný společně s podezřelým spekovali na průběhu vražd, motivu, jak oběti trpěli, že pachatel oběti okradl a co mohl s předměty dělat, jak zahladil stopy apod. Podezřelý ve svém snu vytipoval pachatele. Byl to náhodný turista, který se v době obou vražd náhodně objevil ve vesnici a měl na zádech batoh. Tento turista se vůbec nepodobal zhypnotizovanému podezřelému, naopak byl jeho protikladem. Hypnotizovaný ve svém snu začal říkat různé detaily a okolnosti z místa činu, které ani kriminalisté nevěděli a ve spisech nebyly zaznamenány. Takové detaily mohl znát jen pachatel. Spekoval i o tom, kam asi mohli být ukryty šperky ukradené zavražděným. Místa, které podezřelý v hypnóze uvedl, byla následně kriminalisty prohledána a šperky byly nalezeny. Podezřelý v hypnóze poskytl přímé důkazy sám proti sobě. Jeho osoba se v sugesci rozdělila na dvě, na dobro a zlo. V hypnóze jako kriminalista byl na stopě sám sobě a usvědčil se na místě činu, i když měl v plánu odtrhnout od sebe pozornost. Ve vyšetřování byla následně provedena rekonstrukce a pod nátlakem důkazů, které kriminalisté díky hypnóze měli, se podezřelý ke všemu přiznal a spolupracoval, což byla pro něj polehčující okolnost. Díky PhDr. Novotnému a jeho nápadu využít hypnózu pro získání nových informací se případ vyřešil. Podezřelý byl usvědčen a díky spolupráci se vyhnul trestu smrti.¹²⁸

PhDr. Novotný byl v osmdesátých letech přizván k případu, kdy se vyšetřovalo utonutí Roma a z jeho zabití byli podezřelí jeho dva synovci, kterým v té době bylo 14 a 17 let. Tělo utonulého bylo nalezeno v Labi. Chlapci se při prvním výslechu přiznali. Mladší byl umístěn do diagnostického ústavu a starší do vyšetřovací vazby. Při dalších výsleších se jejich výpovědi lišily, postupně už nevěděli, co předtím řekli a pletli všechno dohromady. K mladšímu chlapci byl PhDr. Novotný přizván jako psycholog a měl zjistit, zda obvinění lžou, kdy mluví pravdu a proč se jejich výpovědi stále mění. Mladý chlapec byl již v depresivním stavu a chtěl domů. PhDr. Novotnému bylo hned při prvním pohledu na chlapce

¹²⁸ NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, ISBN 80-86761-21-5, s. 238-242

jasné, že je nevinný. Použil tedy na chlapce hypnózu. Dostal prostřednictvím hypnózy do dne, kdy se neštěstí stalo. Chlapec začal vyprávět o velké rodinné oslavě. Všechno bylo v pořádku a s bratrem šli večer doprovodit podnapilého strýce domu, ten jim před mostem řekl, ať se vrátí a začal být agresivní. Chlapci se tedy vrátili na oslavu a strýc šel domu sám. PhDr. Novotnému nebylo však jasné, proč se chlapci přiznali k vraždě strýce, když nic neprovedli. Pomocí hypnózy přenesl chlapce do dne výslechu. Chlapec začal vyprávět, že policisté jim nadávali, bili je, vyhrožovali, že pokud řeknou, co se při výslechu dělo, tak budou zlikvidováni i se všemi svými příbuznými. Všechno, co chlapec v hypnotickém transu vypověděl, se následně prokázalo. Zainteresovaní policisté byli zbavení svých funkcí a odsouzeni. Audiozáznam z výslechu chlapec za pomoci hypnózy byl označen jako důvěryhodný.¹²⁹

¹²⁹ NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, ISBN 80-86761-21-5, s. 244-247

5 DETEKTOR LŽI

5.1 DETEKTOR LŽI V KRIMINALISTICE A HISTORICKÝ VÝVOJ

Detektor lži je odborně nazýván jako polygraf nebo fyziodekce a jeho využití je fyziodekční vyšetření. Polygraf je založen na principu, kdy registruje samovolné fyziologické reakce organismu a jeho podstatu je asociační experiment.¹³⁰

Fyziodekce patří do forenzní psychologie stejně jako hypnóza, kdy se jedná o psychologické působení, při kterém je využíván emocionální stav pachatele a tlak na něj v podobě rozporu vlastní výpovědi či předložení dalších důkazů. Fyziodekční metody byly z počátku využívány především v lékařství. Postupně pronikaly do vojenství, sportu, kriminalistiky a dalších oblastí.¹³¹

Úplný prvopočátek fyziodekčního vyšetření byl již před mnoha lety, příkladem lze uvést starověké Řecko, kde zjišťovali pravdomluvnost tak, že sledovali frekvenci srdeční činnosti. Již tehdy lidé věděli, že srdeční činnost se zrychluje, když člověk lže. I v zápisech ze staré Číny lze nalézt ceremoniál na způsob fyziodekčního vyšetření, kdy se sledovala činnosti slinných žláz, když měl člověk strach a úzkosti. I u afrických domorodců lze najít způsob takového vyšetření. Zde to probíhalo tak, že místní kouzelník či čaroděj očichával pachatele, protože při lhaní je nadměrné pocení.¹³²

Počátek současné fyziodekce je možné najít v roce 1906, kdy slavní psychologové Max Wertheimer a Julius Klein vznesli otázku, zda lze podezřelému prokázat přítomnost vědomí pachatele, a to bez jeho ochoty vypovídat o spáchaném trestném činu. V té době oba vedli spor s Carlem Gustavem Jungem, kdo tuto ideu řekl jako první.¹³³

Roku 1921 byl v USA vytvořen přístroj, který zaznamenával fyziologické reakce lidského organismu, a to policejním důstojníkem J. A. Larsonem. Tento přístroj zaznamenával změny krevního tlaku a změny v dýchání. Byl využíván v policejní praxi, a to k vyšetřování podezřelých osob především z podvodů.

¹³⁰ ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4, s. 405

¹³¹ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 239

¹³² GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 241-242

¹³³ ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4, s. 405

Vzhledem k tomu, jak přístroj fungoval, dostal název detektor lži. Následně pak v roce 1926 tento přístroj zdokonalil americký psycholog L. Keeler. Přístroj kromě změn krevního tlaku a dýchání zaznamenával i kožně galvanické reakce, tzv. psychogalvanický reflex. Přístroj se pak nazýval polygraf.

V České republice se první pokusy objevily v 60. letech 20. století, kdy se však prováděli jen v rámci kriminalistické výuky na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (dále jen „PF UK“). Jelikož na škole studovali i policisté, postupně tento přístroj převedli do praxe. Do policejní praxe se detektor lži či polygraf dostali v 80. letech 20. století a to díky dr. Dufkovi a dr. Soukupovi, kteří pokusy s těmito přístroji činili v tehdejším Kriminalistické ústavu UK. Následně bylo roku 1981 zřízeno v Kriminalistickém ústavu v Praze fyziodekční oddělení.

Fyziodekční vyšetření je v ČR dobrovolné. V případě, že podezřelý odmítne podstoupit toto vyšetření, není to na jeho újmu. Pokud však vyšetření podstoupí, může ho kdykoli přerušit či ukončit a to bez udání důvodu. Je to obdobné jako u práva nevyprávět.¹³⁴

V 90. letech 20. století byl nárůst trestné činnosti a s tím souvisel i velký zájem o využití fyziodekčního vyšetření. Současná doba je spíše opakem, zájem o využití fyziodekčního vyšetření upadá. V ČR je fyziodekční vyšetření ve fázi objasňování považováno spíše za pomocný materiál. Občas se fyziodekce využije i po zahájení trestního stíhání, výsledky jsou pak uvedeny v trestním spise a je to konzultováno se státním zástupcem. Soud sám fyziodekční vyšetření vyžádá jen zřídka kdy.¹³⁵

Kriminalistická praxe se ustálila na tom, že polygrafem sleduje čtyři základní fyziologické hodnoty. Již od prvopočátku vymyšlení detektoru lži tu zůstala hodnota dechové frekvence, kdy se zaznamená jak frekvence, tak tvar dechové křivky a taktéž poměr mezi fázemi vdechu a výdechu. Stejně tak zůstala i hodnota krevního tlaku, kde se pozoruje kolísání jak systolického tak i diastolického tlaku. Další ze zaznamenávaných hodnot je psychogalvanický odpor kůže (psychogalvanický reflex), který ukazuje změny v elektrickém odporu kůže.

¹³⁴ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4580-0, s. 54-55

¹³⁵ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 244

Tato hodnota je zde od roku 1926, jak je uvedeno výše. Poslední hodnotou zaznamenávání je tepová frekvence.¹³⁶

Každý z výše uvedených hodnot se snímá na jiném místě těla. Veškeré snímače se přikládají na povrch těla. Na konečky prstů, především na prsteník a ukazovák se umísťují snímače psychogalvanického reflexu (elektrický odpor kůže). Změny v dýchání jsou sledovány snímačem, který je tvořen z dvou pryžových hadic. Obě hadice jsou spojeny s pneumografem, jedna z hadic je přiložena k oblasti hornímu plicnímu laloku a druhá k oblasti bránice. Na palec u ruky se pak připevní snímač tepové frekvence a krevního tlaku. Některé polygrafy mají i část na snímání svalového napětí. Tuto funkci nazýváme elektromyograf. Díky tomu se může zjistit, zda je změna ve zkoumaných hodnotách důsledkem emočního napětí nebo je to vyvolané úmyslným napětím svalstva.¹³⁷

Spolehlivost fyziodefekčního vyšetření je velmi vysoká. Až 90 % případů ukazuje, že vyšetření díky polygrafu je platné. Takto velké procento je však jen kvůli tomu, že se fyziodefekční vyšetření využívá jen ve vybraných případech.¹³⁸

5.2 FYZIODETEKČNÍ VYŠETŘENÍ

Pro celé vyšetření je podstatné, že emoce se projevují nejen jako pocíťovaná nálada, pozorovatelné chování, ale i jako fyziologické procesy, které jsou nezávislé na vůli člověka. Takové změny se projevují tzv. ergotropním systémem. Nejdůležitější emocí je strach a to z čehokolí. Strach, ale stejně tak i vztek vyvolává adrenalin, tzv. sekreci katecholaminů. Díky tomu se pohybový a oběhový systém připraví na útok či únik. Významný je též přední lalok hypofýzy, díky kterému se začne více vylučovat kortisol, což je hormon z nadledvinkové kůry. Vytváří se více i jiných látek, a to vše jen kvůli kritické situaci, která zvýší energii jednotlivým částem organismu. Taková krizová situace způsobí, že kůže sníží svůj elektrický odpor, zvýší se krevní tlak, tepová frekvence a svalové napětí, dech se zrychlí a prohloubí, rozšíří se zorničky apod. Na těchto změnách je založeno fyziodefekční

¹³⁶ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 240-241

¹³⁷ ŠÁMAL, P., NOVONÝ, F., RÚŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J., *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003, ISBN 80-7179-741-3, s. 439

¹³⁸ ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4, s. 407

vyšetření. Podstatou je, že tyto projevy emocí nelze vědomě ovlivnit, proto slouží jako objektivně měřitelné projevy emocí.¹³⁹

Za určitých okolností nelze fyziodetekční vyšetření provést a to z důvodů na straně vyšetřovaného. Jedná se o osoby, které nejsou schopni pochopit otázku a pak na ni odpovědět, a to např. z důvodu nízkého IQ, zpomaleného myšlení, nízkého věku, horší paměť či příznaky senility. Taktéž nelze vyšetření provést u osob s duševní poruchou či chorobou a je jedno, zda je jen dočasná nebo trvalá. Pokud nemá policie k dispozici podklady o duševní poruše, může být vyšetřovanému předběžně provedeno psychologické či psychiatrické vyšetření. Taktéž pokud osoba má onemocnění, které ji způsobuje velké bolesti jako artritida. Tyto bolesti pak ovlivňují psychiku člověka a jsou u člověka vyvolávány bolestí různé reakce, které pak zkreslují vyšetření polygrafem. Osoby, které trvale užívají léky, např. analgetiky nebo léky na tlak, tak se taktéž nemůžou podrobit fyziodetekčnímu vyšetření, jelikož složení léků může ovlivnit charakter hodnot získaných vyšetřením. Pokud je osoba pod vlivem psychotropních látek či alkoholu, tak se fyziodetekční vyšetření může provést až po odeznění účinků těchto látek. Jestli je však osoba na nich závislá, nelze vyšetření provést z toho důvodu, že abstinční účinky překryjí reakce na otázky. Osoba, která má silnou únavu či vyčerpání a nemá dobrý psychický stav, nemůže podstoupit vyšetření, protože by se nemohla plně soustředit. Co se týče osob, které mají svůj systém hodnot odlišný od běžného člověka, ten taktéž nemůže být podroben fyziodetekčnímu vyšetření, jelikož nechápe, že nevyovídá správně a lže. Jedná se o osoby některých etnických společností nebo chronické lháře.¹⁴⁰

K fyziodetekčnímu vyšetření lze přizvat psychologa jako konzultanta pro policejní orgány. Psycholog konzultant sdělí své poznatky o vyšetřované osobě, o jeho osobnosti, aby si vyšetřující mohli připravit vyšetření pomocí polygrafu. Konzultant může být u fyziodetekčního vyšetření, kdy pozoruje chování vyšetřované osoby a následně z toho vyvodí závěry a radí vyšetřovatelům jak dále postupovat, poradí taktiku dalšího výslechu apod. Při vyšetření je konzultant pouze jako pozorovatel a nesmí do vyšetřování zasahovat. Cílem konzultace s psychologem je, aby vytvořil celkový obraz případu a dal vyšetřovatelům

¹³⁹ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 239-240

¹⁴⁰ ŠÁMAL, P., NOVONÝ, F., RÚŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J., *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003, ISBN 80-7179-741-3, s. 435

informace ke kvalitní přípravě celého vyšetřování. Přizvání konzultanta je vhodné především proto, že každé fyziodetekční vyšetření se přizpůsobuje okolnostem případu a vyšetřované osobě. Vzhledem k tomu, že podstoupení tohoto vyšetření je dobrovolné, tak i s přistoupením konzultanta musí vyšetřovaný souhlasit. V celém procesu vystupují tři osoby a každá má své postavení. Psycholog se specializuje na vyšetření osobnosti, policisté podávají informace o průběhu vyšetřování a pracovník fyziodetekce se specializuje na způsob a místo spáchání trestného činu.¹⁴¹

Celý průběh můžeme shrnout do čtyř částí, a to konzultace a příprava, vlastní provedení, vyhodnocení výsledků a formulování závěrů. Fyziodetekční vyšetření je třeba udělat hned v počátku, kdy nejsou osobě sdělovány jiné zjištěné informace z vyšetřování. Dle praxe je využití fyziodetekce jako jednoho z prvních důkazních prostředků nejefektivnější. Ale naopak lze i fyziodetekci využít, např. po několika letech, kdy se zjišťuje, co bylo uvedeno v médiích a zda náhodou nedošlo k úniku informací.¹⁴²

V přípravném řízení si pracovníci fyziodetekce nastudují veškeré jim předložené materiály a dle nich připraví program celého vyšetření. Je potřeba upřesnit, kde vznikl ve vyšetřování rozpor nebo mezery, protože to by mohlo zkreslit celé vyšetření. Z podkladů jsou vybrány informace, které lze považovat za klíčové, a z nich se vytvoří série otázek pro fyziodetekční vyšetření. Během příprav konzultant psycholog popisuje osobnost vyšetřovaného, aby se mu porozumělo. Předává informace ohledně toho, jak by se mohl jedinec během vyšetření chovat vzhledem k jeho intelektuální úrovni a jaké emoce se u něj pravděpodobně projeví. Psycholog se tedy snaží pomoci s výběrem otázek pro vyšetření a předkládá své poznatky o tom, u jakých otázek či podnětů se projeví velké emoce. Výsledkem přípravného řízení je série otázek pro vyšetření.

Fyziodetekční vyšetření může podstoupit osoba, která je fyzicky a duševně způsobilá jak bylo uvedeno výše. Během vyšetření a ani před ním nesmí být osoba v psychickém i fyzickém nátlaku. Po celou dobu musí být zachován a respektována důstojnost a veškerá práva vyšetřovaného. Musí být taktéž dodržena mlčenlivost o věcech, které se díky vyšetřování zjistí a pracovník fyziodetekce nesmí být zaujatý

¹⁴¹ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 245-246

¹⁴² KOHOUT, J.. Fyziodetekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*, Praha: MV ČR, odbor tisku a public relations 2008 č. 3, ISSN 1210-9150

ve věci. Před zahájením řízení se smí vyšetřovaný stručně vyjádřit k celé věci. Vyšetřovaný musí být seznámen s postupem a průběhem vyšetření, jak polygraf funguje a jak mu budou otázky kladeny. Vyšetřovaný ještě musí sdělit svou zdravotní anamnézu a zopakovat, že s fyziodekčním vyšetřením souhlasí. Po těchto úkonech je vyšetřovanému přiložen na tělo snímač a u toho může být polygraf popsán a vyšetřovanému je vysvětleno, jak se má během vyšetření chovat, tj. nepohybovat se a sedět v klidu. Na otázky vyšetřovaná osoba odpovídá stručně pouze ano a ne. Pracovník fyziodekce svým chováním a klidným projevem může uklidnit a odbourat nervozitu vyšetřovaného.¹⁴³ Po přiložení začne pracovník fyziodekce pokládat otázky. Tyto otázky musí být přesně formulované, srozumitelné, jednoznačné, krátké a pracovník fyziodekce je musí klást správným způsobem, tedy aby vyšetřovaný nemohl mít čas si odpověď promyslet. Celkem se klade 5 druhů otázek. První se kladou irelevantní otázky, kdy se zjistí, jak vyšetřovaný reaguje na normální věci. Hned na to se pokládají relevantní, tedy kritické otázky, které souvisí s trestným činem. Dále jsou zde kontrolní otázky ohledně trestného činu, kdy se předpokládá, že vyšetřovaný bude lhát. Prokládá se to vedlejšími skutkovými otázkami, které se netýkají trestného činu. Na závěr jsou otázky na komplex viny, kdy se dá předpokládat, že by se vyšetřovaný mohl přiznat k trestné činnosti.¹⁴⁴ JUDr. Kohout ve svém článku o fyziodekčním vyšetření uvádí, že nejčastěji se však využívají pouze tři druhy otázek, a to kritické, irelevantní a kontrolní. Taková klasická otázková série je Backsterův úvodní test, díky němuž se umožní stanovit obecná charakteristika veškerých reakcí vyslýchaného. Další využívaná série otázek je tzv. SKY (zkratka z anglických slov suspect, know, you), které bývají až na konci testu. Jsou to otázky ohledně toho, zda někoho podezřívá (suspect), zda ví kdo (know) a jestli on sám něco (you). Další využívaná série otázek je test vrcholového napětí, kdy jsou v otázkách uváděny různé alternativy možného děje a mezi ně jsou zařazeny kritické otázky. Kromě těchto často využívaných testových sérií se využívají další, ale již méně a většinou jen doplňkově. Jedná se o test komplexu viny, test pravda/lež, test smíšených dotazů, ANO test a mnoho dalších. Žádný test však nelze brát jako schéma, využívají se jen ve specifických případech a nelze je tedy brát závazně, berou se

¹⁴³ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 246-247

¹⁴⁴ MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4580-0, s. 56

pouze jako návod.¹⁴⁵ Toto vyšetření je pro většinu osob náročné, je doprovázeno napětím, člověk je emocionálně i intelektuálně zatížen, čímž s omezuje účelová simulace vnitřních emocí. Konzultant psycholog může s pracovníkem fyziodefekce po vyšetření probrat kromě klasických neverbálních projevů, i proč jsou výkyvy v chování vyšetřovaného. Veškeré tyto postřehy jsou pak sděleny policistům kriminalistům. Dle toho se kriminalisté rozhodnou, zda provést další výslech na polygrafu, bezprostředně po něm nebo naopak další výslech raději odložit na pozdější dobu. Pracovník fyziodefekčního oddělení má na sobě bílý plášť z důvodu, aby vyšetřovaný neměl dojem, že je vyslýchán policistou. Díky bílému plášti a navázání kontaktu mezi vyslýcháným a vyslýchajícím často dochází k tomu, že vyslýcháný říká nové informace ohledně případu. Je to tím, že si na ně během výslechu nevzpomněl anebo na ně nebyl tázán. Při fyziodefekčním vyšetření jsou kladeny konkrétní otázky týkající se detailů případu. Vyslýcháný pak mluví i o osobních věcech a říká i svůj názor. To vše bývá důležité pro další vyšetřování a získání dalších důkazů. Po vyšetření sdělí vyšetřovaný své dojmy a námitky k vyšetření a jeho průběhu.

Po ukončení vyšetření se zhodnotí výsledky z polygrafu, což dělá pracovník fyziodefekce, který vyšetření prováděl. Dle křivek grafu vyhodnocuje, které otázky byly pro vyšetřovaného kritické. O celém vyšetření pak vyhotoví zprávu o provedeném fyziodefekčním vyšetření a o jeho výsledcích. V této zprávě se uvede průběh, informace ze zdravotní anamnézy, popř. poznámky o tom, co bylo zjištěno během vyšetření. Především je ale ve zprávě popsáno, jak vyšetřovaný reagoval na některé otázky, kdy se objevily atypické reakce ve sledovaných ukazatelích. Tyto atypické reakce mohou být ve zprávě taktéž popsány. Uvádí se, o jakou emoci šlo a je možné tyto reakce podrobit důkladnějšímu rozboru, kdy se může zjistit případný motiv nebo naopak vztah k vyšetřovanému trestnému činu. Taktéž se zde popíše chování jedince, zda je arogantní, nepřiměřeně zamlklý atd. Policisté vyšetřovatelé si mohou vyžádat podrobnější analýzu závěrečné zprávy a taktéž mohou požádat o to, aby jim pracovník fyziodefekce pomohl vyšetřovaného seznámit s výsledky a popsal mu graf získaný při vyšetření. Kriminalisté, psycholog a pracovník fyziodefekce mohou společně vyhodnotit výsledky a vytvořit následný

¹⁴⁵ KOHOUT, J.. Fyziodefekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*, Praha: MV ČR, odbor tisku a public relations 2008 č. 3, ISSN 1210-9150

postup v zajišťování dalších důkazů a připravit klasický výslech vyšetřovaného, aby pochopily jeho lživé odpovědi.¹⁴⁶

V ČR je v kriminalistické praxi v rámci fyziodetekčního vyšetření kromě polygrafu využívána i metoda analýzy hlasu. Orgány řeči jsou ovlivněny jak mozkiem, tak i dalšími součástmi nervové soustavy. Vzhledem k tomu, že zvuk je vydáván při výdechu, tak analýza hlasu souvisí s mechanismem dýchání, který je v polygrafu sledován. Emoce působí na teplotu a vlhkost v ústech, frekvenci dýchání, změní se napětí svalů a tím je ovlivněno i znění hlasu. V hlasu jsou měřitelné hodnoty, jako je zabarvení nebo výška hlasu. Avšak změny hlasu nejsou spolehlivým ukazatelem emocí v porovnání s hodnotami sledované polygrafem. Proto jsou tyto dvě metody využívány v kombinaci.¹⁴⁷

5.3 VYUŽÍVÁNÍ DETEKTORU LŽI V ZAHRANIČÍ

Polygraf se využívá v mnoha státech a nejdéle se využívá v USA, jak již bylo výše zmíněno, zde byl detektor lži a následně z něj polygraf vymyšlen a vytvořen. Je zde využíván i v civilním soudnictví, ale to vedle ke kampani proti využívání polygrafu. Proto bylo v 60. letech 20. století vymezeno, kdy smí být využit s tím, že omezení v objasňování trestných činů žádné nebylo. Dle justiční praxe USA není polygrafické vyšetření považováno za přímý důkaz. Opakovat se před soudem nedá, proto je využíváno pouze při vyšetřování policejním orgánem. Soudy se rozdělují na dvě skupiny, kdy jedna skupina tento důkaz vůbec nepřipouští a druhá skupina soudů takový důkaz připustí jen v řadě dalších důkazů. Zda soud takový důkaz přijme je zcela na jeho uvážení, avšak při policejním vyšetřování je povolen, protože se díky němu můžou získat jiné další důkazy.

V Japonsku je polygrafické vyšetření jako důkaz přípustné, ale jen jako součást řady dalších důkazů. Zde je nejčastěji využíván při objasňování kriminální trestné činnosti. Kromě toho je Japonsko největším výrobcem polygrafických přístrojů.

Naopak třeba v Německu byl už v roce 1954 vydán rozsudek Nejvyššího spolkového soudu, který zakázal využití polygrafů. Stejně tak většina států ze západní Evropy neuznává polygraf jako důkazní prostředek.

¹⁴⁶ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 247-249

¹⁴⁷ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 241

V Polsku byl roku 1980 vydán rozsudek Nejvyššího soudu, který konstatoval, že využití polygrafu je na úrovni přizvání znalce, tudíž výsledek polygrafického vyšetření je na stejné úrovni s dalšími důkazními prostředky.

Maďarsko bere výsledek polygrafického vyšetření jako podpůrný prostředek a toto vyšetření je využíváno pouze v přípravném řízení.¹⁴⁸

5.4 PŘÍKLAD Z PRAXE

Koncem roku 2000 se v Praze stala trojnásobná vražda. Byla zavražděna tříčlenná rodina (manželský pár a jejich tříletý syn). Z vraždy byl podezřelý syn ženy z prvního manželství, který nedávno dosáhl plnoletosti. Týden po spáchání vraždy byl požadavek na provedení fyziodetekčního vyšetření. Podezřelý se ve v předchozích výsleších vyjadřoval pouze k rodinným poměrům a k alibi, které měl na dobu vraždy. Veškerým úkonům byl přítomen psycholog konzultant. Podezřelý uvedl, že zavražděnou rodinu viděl jen krátce, a to když je našel. Po jejich bytě se nepohyboval a na těla nesáhl, a tedy s nimi ani nemanipuloval. Vzhledem k tomu, že mu vyšetřovatelé neřekli žádné konkrétní věci z místa činu a ani mu nic neukázali, bylo snadné sestavit sérii otázek, které se týkaly právě místa činu a skutečností zjištěných během vyšetřování. Takové věci mohl znát pouze pachatel. Podezřelý s fyziodetekčním vyšetřením souhlasil a ochotně a v dobré náladě na něj dorazil. V úvodním rozhovoru sdělil svou zdravotní anamnézu a zajímal se o to, jak vlastně fyziodetekce funguje. Dobrá nálada ho však přešla a změnil i své chování v dobu, kdy mu začaly být pokládány otázky týkající se vraždy. Byl tázán na jednání pachatele na místě činu, způsob usmrcení, nalezeným stopám apod. Přihlížející psycholog označil tuto změnu jako významnou a velmi výraznou. Po fyziodetekčním vyšetření navrhl psycholog, aby se pokračovalo ve výslechu podezřelého. Z polygrafu bylo patrné, že jsou zde atypické reakce a to na kritické otázky. U následného výslechu byl opět přítomen psycholog, který radil, jak dále takticky postupovat. Během výslechu dorazily i další výsledky z expertiz. Psycholog navrhl změnu vyslychajícího, načež se podezřelý následně přiznal. V tomto případě měl svou roli detektor lži, ale byl zde i velmi nápomocen přihlížející psycholog, který radil především ohledně kriminalistické taktiky.¹⁴⁹

¹⁴⁸ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 242-243

¹⁴⁹ GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3, s. 254-255

5.5 EKMANOVA METODA

Americký psycholog dr. Paul Ekman provedl výzkum, díky kterému zjistil, jak lidé vyjadřují své emoce a to bez ohledu na jejich vyspělost, rasu apod. Dr. Ekman dokáže poznat i jen malý záblesk emoce ve tváři, kterou se člověk snaží utajit. Spolu s ním na metodě pracoval David Matsumoto, který zkoumal emoce ve tvářích lidí vidoucích a lidí od narození nevidomých a došel k závěru, že obě skupiny své emoce ve tváři vyjadřují totožně. Ekman vytvořil svou metodu, kterou se lze naučit a v ČR je prvním lektorem psycholog Jan Ženatý. Jde především o to, že při pouhém poslechu slov unikne několik důležitých informací o emocích mluvící osoby. Tyto emoce jsou vidět právě ve tváři. Ekmanova metoda je dle slov Ženatého fascinující, protože poskytuje kvalitní a spolehlivou navigaci ve světě emocí.

Dr. Ekman při svém výzkumu analyzoval propouštěcí rozhovory s pacienty psychiatrické léčebny. Tyto rozhovory vedou psychiatři s pacienty, aby se ujistili, že jsou v pořádku a můžou být propuštěny. Dr. Ekmana zaujal rozhovor s paní Mary, která říkala, že se po pobytu v psychiatrii vrací k rodině a že se moc těší. V Maryině tváři však byl vidět smutek, který se slovy o radosti vůbec nesouhlasil. Psychiatr však tento smutek v jejím obličejí neviděl a propustil Mary domů. Jediným štěstím v této situaci bylo, že Mary se cítila provinile za svou lež, hned ve dveřích se otočila, šla za psychiatrem a svěřila se mu, že chce doma spáchat sebevraždu. Ekmana tak napadlo, kolik životů se takto zbytečně ztratí a kolika lidem se nepomůže.

Dr. Ekman je z tohoto důvodu odpůrcem detektoru lži. Na základě své metody zjišťuje kolik lidí je neprávem odsouzeno. Dle Dr. Ekmana a jeho příznivců včetně psychologa Ženatého zaznamenává polygraf stres a nikoli lži. K tomu Ženatý dodává, že pravděpodobnost stresu při výslechu je dosti vysoká.

Dalším pokusem Ekmana bylo to, že několik let zkoumal na Papui Nové Guiney jak domorodci, kteří se nikdy nesetkali s civilizací, budou reagovat na předložené fotografie. Domorodí lidé dokázali na fotografii rozpoznat emoce vyfoceného člověka. Kromě toho pozoroval i domorodce, jak projevují své emoce a v jejich tvářích se projevují stejně jako u kohokoli jiného. Vrozený základ vyjadřování emocí se liší jen v detailech, např. v každé kultuře se projevují emoce rozdílně, někde míň nebo naopak víc a pak záleží na osobnosti a jeho zkušenostech, každý má strach z něčeho jiného.

Mezi základní emoce řadíme radost, smutek, strach, hněv, překvapení, znechucení, odpor a opovržení. Veškeré tyto emoce můžeme z tváře člověka vyčíst, avšak nevíme, co za touto emocí je. Proto Ekman věnuje velkou pozornost tomu, jak se má s emocemi vyčtenými z tváře naložit. Je důležité vědět, kdy má člověk dát najevo, že tyto emoce vyčetl, a kdy naopak má raději pomlčet.

Ekman se svým učitelem Silvanem Tomkinsem studovali anatomii obličeje. Zkoušeli různé věci jako píchat si do obličeje různé látky, aby zkusily, jak to ovlivní svaly. Z toho se snažili zjistit, jak je určitá emoce a výraz modelována. Z tohoto studia Ekman sestavil tzv. kódovací systém mimiky tváře.

Psycholog Ženatý popisuje, jak emoce působí na naši tvář. Pokud osobě někdo udělá radost, projeví se to tak, že se po dobu 10 – 20 vteřin usmívá a ta druhá osoba, která radost způsobil, si to z její tváře přečte. Ovšem pak jsou tu skryté emoce. Osoba simuluje špatnou náladu nebo bolest, aby mohl dřív odejít z práce. Nadřizený pracovník svolí a pošle simulujícího zaměstnance domu. Osoba simulující se snaží projevit smutek či zkroušenost, avšak na zcela malou chvíličku se v obličeji objeví radost, kterou nelze vědomě potlačit i když se člověk sebe víc snaží.

Na základě výše uvedeného popisu psychologa Ženatého je větší pravděpodobnost, že uvidíme záblesk emoce, na videozáznamů z policejního výslechu, rozhovoru s pacienty, soudního přelíčení apod. Je to proto, že videozáznam můžeme zpomalit, libovolně ho zastavovat apod. V kurzu od dr. Ekmana je jako vzorový případ ukazováno video z roku 1955, kde je zaznamenán výslech dvojitého agenta Kima Phillbyho. Tento agent pracoval pro britskou tajnou službu MI 5 a zároveň tyto utajované informace předával sovětské tajné službě KGB. Phillby byl velice výborný lhář, avšak dle dr. Ekmana i ostřílený lhář to na sobě dá znát. Ekman uvádí, že i ve chvíli, kdy člověk lže, tak se v něm odehrávají emoce s ohledem na lhaní. U velmi dobrých lhářů se projevuje emoce až lstivého potěšení, že mu lidé věří. Přesně tato emoce byla vidět u Phillbyho, když říkal, že není dvojitý agent a naopak se podílel na chycení několika takových lidí. Dalším obdobným případem je Rosie Ruiz, která se v roce 1980 zúčastnila Bostonského maratonu a vyhrála ženskou kategorii s vynikajícím časem. Při tiskové konferenci pak bylo z jejího výrazu vidět, že neříká pravdu. O tom, že vyhrála podvodem, svědčilo i mnoho dalších okolností. Ruiz totiž jela metrem přes celé město a na trať se vrátila až kousek před cílem.

Pokud si však nepouštíme videozáznam, je zachycení takové emoce velice těžké, při začátcích s Ekmanovou metodou je pozorovatel sám nervózní, druhou osobu si prohlíží až moc, až je to tomu druhému nepříjemné. Psycholog Ženatý uvádí, že základem je se chovat přirozeně, vytvořit si s druhou osobou dobrou komunikační vazbu a až poté se bude dát číst z výrazu pozorované osoby.

Ženatý říká, že není vhodné pozorovat celý obličej druhé osoby, jelikož když se oko hýbe, tak nic nezachytí. Je vhodné tedy pozorovat kořen nosu a periferním viděním uvidíme i zbytek obličeje. Uvádí, že již během jednodenního intenzivního tréninku se může schopnost vyčíst emoce z obličeje zvětšit až na dvojnásobek. Celkově lze dosáhnout až 95% úspěšnosti, jelikož 100% se nedá odhalit úplně každý „mikrovýraz“.¹⁵⁰

¹⁵⁰ KRAMULOVÁ, Daniela., Ekmanova metoda: Jak číst emoce. *Psychologie dnes*. Praha: Portál. 2015, č. 12, s. 20-23, ISSN 1211-5886

6 PACHOVÉ STOPY

6.1 PACHOVÉ STOPY V KRIMINALISTICE A HISTORICKÝ VÝVOJ

Věda, která se zabývá pachem obecně, se nazývá odorologie. Součástí odorologie je olfaktorika, která se zabývá způsoby identifikace pachu a olfaktorika, která řeší technické metody zkoumání pachu.¹⁵¹ Pachovými stopami se zabývá obor nazývaný kriminalistická odorologie. Je nejmladším oborem spadající do kriminalistické techniky. Vývoj tohoto oboru není ještě zcela dokončen, proto se neřadí mezi důkazní prostředky standartní ani zvláštní. Přestože pachové stopy s využitím specializovaných psů má stoletou tradici v kriminalistické taktice, jako důkazní prostředek součástí kriminalistické techniky se využívá sotva dvacet let. Lze tedy říci, že je to v kriminalistické taktice stále novinka. Za zakladatele lze považovat kriminalistu Hanse Grosse a kynologa Theodora Rottera, kteří kriminalistickou odorologii zavedli na našem území na přelomu 19. a 20. století.¹⁵²

Kriminalistická odorologie je sice nejmladším oborem, ale je paradoxní, že čich a tedy i vnímání pachů byl prvním smyslovým orgánem. Jako další paradox můžeme uvést, že pes je po boku člověka již od pravěku, ale k výcviku ohledně identifikace pachů člověka došlo až ve 20. století. Metody kriminalistické odorologie se vyvíjí a k identifikaci pachu se využívá speciálně vycvičený pes, kterého lze označit jako živý nástroj nebo biodetektor. U nás se specializovaní psi v policejní službě začali využívat až ve 20. století, ale pokud se podíváme do Německa, zjistíme, že zde se využívali kolem roku 1800. Základy novodobé kynologie lze nalézt právě v Německu. Mezi plemena, které jsou pro policejní účely využívány patří především německý ovčák, dále pak rotvajler, německá doga, doberman nebo německý boxer. Pokud se podíváme na historii působení psů u policie, jejich počátky byly takové, že sloužili především pro obranu policejních a četnických hlídek a poté i pronásledování pachatele, kterého pronásledoval dle pachové stopy. Následně pak na přelomu 19. a 20. století se vytvořila metodika pro výcvik a výchovu policejních psů se specializací na pachové práce. Před první světovou válkou bylo používání služebních psů jednodušší vzhledem k tomu, že v té době nebylo tolik pozemních komunikací a tolik zastavěných a obydlených

¹⁵¹ STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 179-180

¹⁵² STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 177

oblastí. První psinec pro kriminalisty byl založen na jihu Čech a to v Písku. Z důvodu první světové války došlo ke zrušení psince a kriminalistická odorologie se tak nevyvíjela. Opět se začala vyvíjet až ve 20. – 30. letech v období Československa. V roce 1922 byl vydán výnos ministerstva vnitra č. 2.427/13 pro výcvik policejních psů československého četnictva. V Pyšelech byl Ústav pro chov a výcvik policejních psů, který sloužil i jako vzorové pracoviště a probíhal zde výcvik všech psů bezpečnostních sborů. V roce 1928 pak vznikala Ústřední četnická pátrací oddělení, která organizovala výcvik a chov služebních psů. Stejně jako v současné době probíhá rekognice, kterou jsme si již popsali v první polovině této práce, tak i zde probíhala rekognice, a to pachová. Ta probíhala tak, že psovi se dal očichat předmět, který pocházel od pachatele nebo z místa činu a následně byl předveden před několik osob, z nichž jedna byla podezřelá. Pes u podezřelé osoby lehl nebo štěkal. Tato pachová rekognice se v současné době vyskytuje velmi zřídka. Tehdy se pachová rekognice nedala použít jako důkazní prostředek stejně jako pachové konzervy. Předmět využívaný u rekognice musel být konzervovaný, aby neztratil pachatelův pach. Pachové konzervy se v dnešní době využívají nejčastěji. Druhá světová válka měla na vývoj celkové kriminalistiky špatný dopad. Bezpečnostní aparát se změnil a počet služebních psů stále klesal. V oblasti kriminalistické odorologie se v tu dobu začal rozvíjet pouze ohledně pátracích psů, za což se zasloužil kriminalista plk. JUDr. Karel Kalivoda a kynolog František Horák. Další významnou osobností byl dr. Vilém Eis, jehož názory jsou platné i dnes. Dr. Eis v době poválečné stále zkoumal a posouval dál pachové konzervy. Pachové konzervy byly od roku 1977 využívány Veřejnou bezpečností, ale tajně. Až od roku 1989 bylo utajení zrušeno, a tak se kriminalistická odorologie mohla využívat jako důkazní prostředek, avšak jen jako operativně pátrací. V roce 1981 vydal ministr vnitra rozkaz, aby se vybudovaly odorologické a fyziodetekční laboratoře. Od roku 1990 byly zahájeny legislativní práce, aby se vytvořil pokyn k užívání pachové identifikace, ale tyto práce byly dokončeny až roku 2002. To je považováno za průlom, jelikož se kriminalistická odorologie bere jako důkazní prostředek pro trestní řízení.¹⁵³

Kriminalistická odorologie zkoumá vlastnosti, vznik a složení pachu, aby určila jeho individuální identifikaci. Je to zjišťováno, jak už bylo uvedeno výše,

¹⁵³ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 9-22

pomocí biodetektoru nebo na základe fyzikálně-chemické analýzy, kdy se pachové vzorky porovnávají.¹⁵⁴

Odorologická identifikace v kriminalistice má v Čechách dva základní objekty. Jsou jimi identifikace dovršená, což je identifikace osob, a pak identifikace nedovršená, kterou myslíme identifikaci předmětu, který je důležitý pro trestní řízení. Kriminalistická odorologie je součástí plnění hlavních úkolů obecné kriminalistiky. Pomáhá při zajišťování, vyhledávání a zkoumání kriminalistické stopy.

Jak už bylo uvedeno výše, kriminalistická odorologie má dva prostředky zajišťování stop, dle kterých lze tento obor rozdělit. Při použití biodetektoru (vycvičeného psa) se jedná o využívání pouze čichu. Toto lze označit jako kriminalistickou olfakci, kdy se porovnávají různé pachy. Z tohoto lze vyčlenit ještě další obor nazývaný kriminalistická olfaktorika, která jako jediná z celého oboru kriminalistické odorologie používána jako důkazní prostředek v trestním řízení. Dle metody využívané v kriminalistické olfaktorice lze identifikovat podezřelou osobu, která byla na místě činu, nebo přišla do kontaktu s předmětem doličným. Dalším prostředkem zajišťování stop je přístrojová technika, kdy je využíván princip fyzikálně-chemické analýzy pachu. Toto nazýváme kriminalistickou olfaktronikou.

155

Dle současné praxe lze říci, že využití služebního vycvičeného psa je výhodnější než přístrojová technika. Je to z toho důvodu, že psi mají rozlišovací schopnosti lepší než vyráběné přístroje detektoru pachu a využití psa je i levnější záležitost.¹⁵⁶

Odorologické stopy řadíme v rámci kriminalistiky mezi stopy, které obsahují informace o vnitřním složení objektu (nositele pachu). Přestože se analýza složení provádí metodami a prostředky blízkými kriminalistické chemii, nejedná se o chemické stopy. Tyto odorologické stopy mají totiž zvláštní rysy, jimiž je časově omezené trvanlivost takové stopy a také mají mnoho chemických sloučenin, přestože ve stopě je velmi málo pachových látek.¹⁵⁷

¹⁵⁴ STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 178

¹⁵⁵ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 27-28

¹⁵⁶ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 29

¹⁵⁷ KONRÁD, Z.; PORADA, V.; STRAUS, J.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-353-7, s. 173-174

6.2 VYHLEDÁVÁNÍ A ZAJIŠTĚNÍ PACHOVÝCH STOP

Vyhledávání a zajišťování pachových stop je složité vzhledem k tomu, že jsou neviditelné a nelze je ani nijak zviditelnit. Některé stopy mohou být čichem zřejmé, jako např. páchnoucí plyny. Vyšetřovatelé se musí v těchto situacích chovat logicky a vytipovat si místa a předměty, kterých se pachatel mohl dotknout, či které na místě činu mohl pohodit. Pokud by vyšetřovatelé jednali bezmyšlenkovitě a nepozorně, mohli by pachové stopy ničit, jelikož jsou velice náchylné ke všem okolním vlivům. I vyšetřovatelé na místě nechají své pachové stopy a jimi mohou právě znehodnotit stopy pro vyšetřování důležité. Může se stát, že některé pachové stopy budou natolik čerstvé, že lze ještě pachatele pronásledovat. Vyšetřovatelé mají speciální pachové snímače, kterými sejmou pachové stopy, ale budou zde zachycené i další pachové stopy z pozadí místa činu a pachové stopy přidružené, což jsou pachy, které pachatel zachytil např. cestou na místo činu. Především se však zajistí i pachy druhové, dle kterých lze určit pohlaví, etnickou příslušnost, chorobu, kterou pachatel trpí, stravovací návyky apod. A hlavní složkou této získané stopy je individuální pach osoby, který je založen na buňkách DNA, takže je zde nezaměnitelná genetická informace, která je nejdůležitější pro určení pachatele. Pachové stopy jsou všude, kde se zdroj pachu dotkl libovolného předmětu. Pachové stopy jsou většinou součástí jiných stop, a to např. daktyloskopických, biologických. V takovém případě se vždy nejdříve zachytí stopa pachová, protože u ní je většího předpokladu, že rychleji vyprchá, avšak při snímání pachové stopy nesmí být poškozena stopa jiného druhu. Pachové stopy jsou jediné, které na místě činu zůstanou vždy, a pachatel sám je nemůže nijak překrýt pachovou stopou jiné osoby. Jediná možnost jak zničit svou pachovou stopu je způsobit na místě činu požár nebo místo činu celé pokrýt agresivními chemikáliemi. Avšak i po takovém způsobu zničení místa činu lze v troskách či kousku zachráněného místa najít pachovou stopu pachatele.¹⁵⁸ Pachové stopy mají povětšinou latentní charakter. Jak již bylo řečeno, pachové stopy se vyhledávají především na místech, kde je předpokládán kontakt předmětu s pachatelem. Ale již méně často se hledají na svrchu oblečení, kde lze nalézt mikročástice pokožky. Snímání pachových stop je první z kriminalistických úkolů na místě činu. Sbírají se všude tam, kde se dá předpokládat, že se pachatel pohyboval. Pachové stopy

¹⁵⁸ STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 185-187

snímá kriminalistický technik a to následujícím způsobem. Technik vyndá sterilní pinzetou z pachové konzervy speciální pachový textilní snímač a pachovou konzervu ihned uzavře. Textilní pachový snímač je znám pod obchodní značkou ARATEX a pachovou konzervou rozumíme sterilní sklenici, která má sterilní kovový uzávěr. Technik pachový textilní snímač přiloží na pachovou stopu a snímač překryje aluminiovou folií, která je známa pod obchodní značkou ALOBAL. Folie se zatíží, přelepí či převáže. Takto se nechá pachový snímač působit po dobu minimálně 30 minut. Následně se sejme folie a opět sterilní pinzetou pachový snímač technik vloží do pachové konzervy, která se musí ihned uzavřít. Pachová konzerva se označí štítkem, kde jsou modrým písmem napsány identifikační údaje. Celá konzerva se pak vloží do bezpečnostního jednorázového sáčku. Celý tento postup je dokumentován protokolem, náčrtkem a fotodokumentací. Pokud je pachový vzorek odebírán osobě, tato osoba musí s odebráním souhlasit. Vzorky od osob se odebírají především ke kriminalistické komparaci. Pachové vzorky jsou osobě odebrány obdobným způsobem. Pachový snímač je přiložen na holé tělo z boku v oblasti pasu. Povětšinou se odebírají dva vzorky a to z každého boku jeden. Pachový snímač se nechá působit po dobu alespoň 20 minut. Opět je přikládán i odebírán sterilní pinzetou s dáváním do konzervy. Ovšem zde se označí štítkem s červeným popisem o identifikačních údajích.¹⁵⁹ Dalším způsobem jak získat pachové stopy je nasátí injekční stříkačkou vzduchu v blízkosti místa, kde je předpokládána pachová stopa a následně se stříkne do plastové lahve, toto se několikrát opakuje. Poslední způsob je prosávání vzduchu za pomoci trubičky s absorpčním materiálem, např. detekční trubička v alkoholickém testeru. Pachová stopa se usazuje v absorpčním materiálu.¹⁶⁰ Při odebírání pachových vzorků pro srovnávací účely, nesmí být přítomny tytéž osoby, které byly při zajišťování pachových stop na místě činu nebo u odebírání pachových vzorků u pachatele. Tyto osoby pak nesmí být ani u kriminalistické komparace. Jde o to, že by mohlo dojít k vytvoření jiného pachu, který by spojoval porovnávací pachy a tento důkaz by pak nebyl přesný a mohl by ukazovat na jinou osobu.¹⁶¹

¹⁵⁹ STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 190-191

¹⁶⁰ STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 194

¹⁶¹ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 117

Oproti vyhledávání pachů je vyhledávání zdroje pachů jednodušší. Jako zdroj pachů poslouží zbraně, nástroje, tašky, oděvy, které lze zajistit na místě činu. Již hůře se hledají drobnosti, které lze lehce přehlédnout jimiž jsou např. vlasy, část odloupané pokožky. Na vyhledávání těchto drobných předmětů se používá lupa a kriminalisticko-technické prostředky včetně vhodného osvětlení. Při zajišťování důkazů se dbá na nepoškození stopy, jak bylo řečeno výše, a proto se používají sterilní rukavice na větší zdroje pachů a na ty menší se použijí sterilní pinzety, nůžky apod. Za pomoci těchto sterilních nástrojů se zdroj pachů vloží do vhodného obalu, čímž jsou perfektně čisté nádoby s těsněním, čisté sáčky a láhve, apod.¹⁶²

Samotná identifikace pachů pak probíhá na speciálním pracovišti. Takové pracoviště musí mít srovnávací kóje s rozměry 12x2 m, které mají nekluzký povrch, jsou chráněny před hlukem a pachy, je zde dobrá osvětlenost, udržuje se zde teplota mezi 18° a 22°C, ale je zde klimatizace, mají vlhkost alespoň 60 %, jsou omyvatelné, je zde pozorovací jednocestně průhledné okno a kamera. Každá kóje má 7 držáků pro umístění pachových konzerv, přičemž mezi nimi je metrový rozstup a dále stolky se zásuvkami, kde jsou umístěny další potřebné věci jako pamlsky pro psy, teploměr apod. Dále je zde sterilizační místo o 3x3 m, kde je dvojitý dřez, parní autokláv, sterilizátor, horkovzdušná sušička, sterilizační bubny a další věci pro sterilizaci nástrojů využívaných k získávání pachových konzerv. Taktéž zde musí být sklad potřeb pro vytváření pachových konzerv, který je hned za sterilizační místností a taktéž má 3x3 m. Zde se uchovávají veškeré potřeby pro získání pachových konzerv, jako jsou pinzety, folie, sáčky apod. V poslední řadě je zde sklad pachových konzerv, jehož velikost je určena dle předpokládaného počtu konzerv. Zde musí být dostatečné osvětlení, sucho, musí se dát zatopit i vyvětrat a pachové konzervy nesmí být vystaveny přímému slunci, proto musí být řádně uspořádaný. Kromě těchto speciálních místností je tu taktéž kancelář pro psodovy a kotce pro psy.¹⁶³

6.3 VYUŽITÍ SLUŽEBNÍCH PSŮ V KRIMINALISTICKÉ ODOROLOGII

Při výcviku psa je důležité i to, aby správně označil nalezenou osobu, věc či shodu v pachových stopách. Toto označení musí být často a pravidelně trénováno, aby pak pes při označení nálezu neváhal. Způsob označování se vybírá dle

¹⁶² STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 186-187

¹⁶³ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 123-124

povahové vlastnosti psa, která se projeví již na začátku výcviku. Při nalezení osoby je nejčastěji využíváno štěkání a to ve všech evropských zemích. Výhodou je, že pes nemusí opustit místo nálezu. Zůstane na místě a štěká, avšak štěkající pes může někoho vystrašit či způsobit i psychickou újmu, např. u dítě nebo psychicky labilního jedince. Proto je tu i druhá varianta, kdy se pes vrátí k psovodovi, dá mu znamení naučeným způsobem a na povel psovoda ho dovede na místo nálezu.¹⁶⁴ Znamení u psovoda je různé, může to být štěkání na psovoda, lehnutí, skákání apod.¹⁶⁵

Využití psů je subjektivní metoda. Pes očichá veškeré mu předložené předměty, sám si zhodnotí veškeré pachy, které zde zachytil a následně označí předmět shodující se s pachovou stopou tak, že u něj zalehne. Vzhledem k tomu, že nejde nijak objektivně posoudit, zda je tam opravdu shoda, využívá se více služebních psů a několikrát se změní i podmínky.

Popišme si tedy celou metodu této pachové identifikace za pomoci biodetektoru. Než se začne s porovnáním pachů, musí psovod¹⁶⁶ provést tzv. kontrolu náhodné zajímavosti. Vezme se cvičná konzerva, která se dá psovi očichat. Pokud pak následně pes označí cvičnou konzervu, je její náhodná zajímavost vyloučena. Jestli však pes označí jinou pachovou konzervu, nelze tuto konzervu využít pro srovnání. Po tomto cvičení se přejde k porovnání, které probíhá obdobně. Pes dostane čichnout pachové konzervy z místa činu a následně očichává další mu předložené pachové konzervy, které jsou postaveny v jedné řadě. Pokud najde shodný pach, tuto konzervu označí nacvičeným způsobem. Po označení se pořadí předložených pachových konzerv pozmění a pes očichává konzervy znovu a opět některou z nich označí stejným způsobem. Když pes označí jednu pachovou konzervu několikrát, psovod vezme tuto konzervu a udělá kontrolní výkon. Pes teď nesmí označit žádnou jinou pachovou konzervu. Následně pak psovod konzervu vrátí do řady. Nyní musí pes označit vrácenou konzervu. Pokud takto pes označí třikrát stejnou pachovou konzervu, je toto srovnání průkazné. Jestliže pes neoznačí

¹⁶⁴ MAKEŠ, Vladimír. Vyhledávání osob kynologickými pátracími týmy. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2009. SPBI Spektrum. Červená řada. ISBN 978-80-7385-065-4, s. 42

¹⁶⁵ MAKEŠ, Vladimír. Vyhledávání osob kynologickými pátracími týmy. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2009. SPBI Spektrum. Červená řada. ISBN 978-80-7385-065-4, s. 45

¹⁶⁶ Psovod je speciální policista, který je zařazen na odborném pracovišti. Povolání psovoda v ozbrojených složkách ČR je specifikováno především v nařízení vlády č. 60/2015 Sb., o stanovení seznamu činností pro jednotlivé vojenské hodnosti. Psovod připravuje služebního psa pro plnění úkolů a provádí praktický výcvik, provádění ochrany, strážní činnosti, praktický výcvik ve služební kynologii. Povinnosti psovoda se odvíjí od jeho hodnosti.

tuto konzervu, porovnání se opakuje. Když pes neoznačí ani na podruhé stejnou konzervu, pachová stopa nebyla prokázána a porovnání považujeme za negativní. Během tohoto procesu nesmí psovod nijak zasahovat a psa ovlivňovat. Porovnávali se pachová stopa z místa, které je charakteristické nějakým pachem, musí se porovnávat s pachovou stopou, která byla odebrána na obdobném místě, jedná se o masny, pekárny, benzinové pumpy atd. O celém průběhu srovnávání se sepisuje protokol se srovnávacím diagramem.

Srovnávání pachů má čtyři různé varianty. První variantou je tzv. Od osoby k místu činu. Jedná se o to, že srovnávací pachová konzerva pachatele se srovnává s otisky pachových stop z místa činu. Druhá varianta je opakem první varianty, tedy od místa činu k osobám. Tedy otisk pachové stopy z místa činu se porovnává s možnými pachateli. Další variantou je porovnávání otisků pachových stop z místa činu mezi sebou. A poslední variantou je porovnání pachové konzervy pachatele mezi sebou, tedy jestli se jeho původní pachová konzerva shoduje s pachovou konzervou získanou při revizním odběru.¹⁶⁷

V ČR se v policejní praxi využívá služební pes k následujícím věcem:

- uvede se na pachovou stopu, aby našel a zadržel podezřelého nebo aby našel předmět doličný, který pachatel ztratil při útěku z místa činu,
- nalezení omamných a psychotropních látek,
- nalezení střeliva a zbraní,
- nalezení výbušnin a součástí výbušných systémů,
- nalezení chemických hořlavých látek,
- nalezení lidských ostatků a části těla, popř. nalezení místa, kde byly tyto věci přechodně uloženy,
- nalezení ukrývající se osoby.¹⁶⁸

6.3.1 PÁTRÁNÍ PO OSOBÁCH

Pátrání po osobách se věnují Kynologické pátrací týmy (dále jen „KPT“), kdy celé pátrání je založeno na detekci lidského pachu psem. Čichová schopnost psů je pro toto vyhledávání velkou výhodou. Pes zavětrí v terénu pach člověka i na velkou vzdálenost. Takovéto KPT se většinou skládají ze psa, jeho psovoda a

¹⁶⁷ STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, s. 197-198

¹⁶⁸ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 29

technikem, který zajišťuje bezpečný pohyb, spojení, orientuje se v terénu apod. Psovod se tak může plně věnovat psovi. Na vyhledávání osob v terénu je možno využít i rojnice, ale rychlost a efektivita bude větší při použití služebního psa. Když se na místě najde nějaký předmět pohřešované osoby, je to zcela zásadní pro celé pátrání. Pes je uveden k tomuto předmětu a může být schopen hned dle pachové stopy od tohoto předmětu nalézt osobu, která po sobě zanechala stejnou pachovou stopu po celou cestu. Toto vyhledávání nelze uskutečnit jinou pátrací metodou. Pokud však již není na předmětu nebo okolí pachová stopa pohřešované osoby, poslouží tato věc alespoň jako důkaz, že se zde pohřešovaná osoba pohybovala. Zavěření pachu a stopování podle předmětu jsou dva odlišné druhy pátrání po osobách. Každému tomuto druhu se věnuje pes s jinou specializací. Když se pes specializuje jen na zavěření s nosem nahoru nebo na stopování s nosem u země, je jeho práce efektivnější. Proto se na místě vyskytuje vždy více KPT. Jestliže je zde podezření, že by pohřešovaná osoba mohla být již po smrti, musí se nasadit pes, který je schopen nalézt lidské tělo. Ne všichni psi jsou totiž cvičeni na to, aby zachytili i pach mrtvého lidského těla. Při pátrání na vodě lze využít psa se specializací na plošné vyhledávání (zavěření) nebo psa, který se specializuje na vyhledávání mrtvých těl a jejich částí.¹⁶⁹

6.3.2 PÁTRÁNÍ PO OMAMNÝCH A PSYCHOTROPNÍCH LÁTKÁCH

Výcvik psa na vyhledávání omamných a psychotropních látek¹⁷⁰ je velice obtížný. Látky, které jsou nejčastěji užívané závislými osobami, jsou drogy přírodní z konopí, máku či koku a drogy syntetické, např. pervitin a extáze. Vyhledávání těchto látek není založeno na tom, že by psi byly na těchto látkách závislí, jak se laici domnívají. Při pátrání nesmí pes vzít drogu do tlamy, jelikož by mohlo dojít k vážné intoxikaci psa. Toto vyhledávání je na základě aportování, za což jsou psi odměněni. Psi specializovaní k tomuto vyhledávání nemusí být čistokrevní, ale záleží na tom, jaké mají schopnosti. Především tedy musí být dobří aportéři, musí být zdatní fyzicky, hraví, obratní a vytrvalí. Při výcviku jsou postupně k hračkám přidávány pachové stopy omamných látek. Lidé, kteří jsou závislí nebo dealaři, tak jsou vynalézaví a stále nacházejí nové způsoby, jak drogy schovat. Avšak pro lidský nos jsou drogy bez zápachu, takže si člověk nemůže ověřit, zda pes v úkrytu drogy

¹⁶⁹ MAKEŠ, Vladimír. Vyhledávání osob kynologickými pátracími týmy. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2009. SPBI Spektrum. Červená řada. ISBN 978-80-7385-065-4, s. 14-19

¹⁷⁰ Tyto látky jsou vymezeny v přílohách zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

najde. Tito speciálně vycvičení psi s využívají především při přeshraniční kontrole, nebo pak v domovní prohlídce, když je člověk podezřelý z výroby či distribuce těchto látek.¹⁷¹

6.3.3 PÁTRÁNÍ PO ZBRANÍCH A STŘELIVU

Vyhledávání zbraní a střeliva se specializuje především na palné zbraně a střelivo a jejich komponenty,¹⁷² jestliže jsou důležité pro trestní řízení především jako důkaz. Pes je tedy vycvičen na pachy, které se využívají k iniciaci tlaku v nábojnicích u palných zbraní a je jedno, jestli jde o původní stav nebo stav po výstřelu, kdy se náboj změnil. Nalezené zbraně i střelivo se předávají kriminalistům k expertize, která taktéž spadá do kriminalistické techniky. Výcvik psa je obdobný jako u výcviku při hledání omamných a psychotropních látek. Tito psi jsou využívání především na místě činu, kde došlo k užití střelné zbraně. Zde je podstatné, aby se pes na místo dostal co nejdříve, aby zachytil správnou pachovou stopu zbraně či střeliva, a tím je i větší pravděpodobnost, že tu správnou zbraň nalezne, i když bude ukrytá. Taktéž se tyto psi využijí při domovních prohlídkách, kde se předpokládá, že jsou zde ukryty zbraně či střelivo. Tato specializace má své příznivce i protivníky. Někteří tvrdí, že by výcvik s touto specializací nemusel být, že jde o klasické pátrání, které jako výcvik postačí. Naopak jsou tu další lidé, kteří chtějí tuto specializaci posunout dál a zkoumají, zda by se zbraně a střelivo dalo najít i podle jiných pachů, např. čistící či konzervační prostředky.¹⁷³

6.3.4 PÁTRÁNÍ PO VÝBUŠNINÁCH

Pátrání po výbušninách je zaměřeno především na takové výbušniny, které se využívají k sestrojení nástražného výbušného systému, což je předmět sestavený z trhaviny či zápalné látky a může obsahovat pyrotechnický prostředek a má funkční iniciaci ve formě roznětky apod. Za výbušninu lze považovat sloučeniny či směsi chemických látek, které mají vlastnosti střelivin, trhavin, třaskavin apod. Lze mezi výbušniny zahrnout pyrotechnické výrobky, munici, roznětky, bleskovice atd.¹⁷⁴ Psi se specializací na vyhledávání výbušnin jsou v kompetenci pyrotechniků Policie ČR. Vzhledem k tomu, že výbušných látek je mnoho stejně jako omamných

¹⁷¹ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 32-33

¹⁷² Vymezeno v zákoně č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních

¹⁷³ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 33-34

¹⁷⁴ § 21 odst. 1a) zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě s odkazem na evropskou dohodu o mezinárodní silniční přepravě nebezpečných věcí č. 64/1987 Sb., ve znění pozdějších platných právních předpisů – zde je stále se měnící seznam výbušnin

látek, je vycvik psů určen a nejdostupnější výbušné látky a na výbušniny, které již byly použité a to včetně zahraničních zkušeností. Pokud však dojde k tomu, že výbušnina je v pro psa nepřístupném prostoru, využijí se detekční přístroje. Tyto přístroje však rozeznají jen omezené množství výbušnin a je dlouhá doba ve vyhodnocování a je nutnost tam proniknout, a to vše svědčí tomu, že může dojít k nechtěné iniciaci výbušného systému.¹⁷⁵

6.3.5 PÁTRÁNÍ PO AKCELERANTECH

Pátrání na místě požáru je z hlediska zajištění stop nejobtížnější vzhledem k tomu, že dochází ke zničení veškerých stop požárem. Stopy tak mohou shořet, předmět podlehne destrukci či se stopy zničí následným zásahem hasičů. Pokud je podezření, že byl požár způsoben schválně či není jasná jeho příčina, je na místo uveden vycvičený pes. Pes je vycvičen na vyhledávání iniciantů a akceleraantů, které jsou především na bázi benzínu. Hledá tedy látky, které mohly působit na při vzniku požáru. Vycvičený pes najde místo, kde došlo k založení požáru, protože zde žhář odhodil nádobu s akceleraantem nebo najde tuto nádobu. Pokud najde zbytky tohoto akceleraantu, je možné že najde podle jeho pachu i pachatele, který je ještě někde poblíž. Pes rozezná i nepatrné množství hořlavých látek, které neleze zachytit přístrojem, a to jak v původním stavu nebo jako zplodiny. Dle zkušeností je má nasazení vycvičeného psa na pátrání v požářišti 90% úspěšnost. Pes tedy nehledá ohnisko požáru, ale akceleraant. Tato metoda se stále zdokonaluje a na tom se podílí i Kriminální ústav Praha.¹⁷⁶

6.4 VYUŽÍVÁNÍ PACHOVÝCH STOP V ZAHRANIČÍ

V některých zemích jsou zřizované dobrovolné nestátní organizace záchranářů, kteří se podílí na plošném vyhledávání. Dlouholetou tradici a prestiž mají tyto organizace ve Velké Británii, USA nebo SRN. Např. Velká Británie má takovouto organizaci NSARDA, která má cca 90 dobrovolných KTP. Dalšími zeměmi, které mají dobrovolné i profesionální KTP jsou Norsko, Dánsko, Nizozemí či Polsko.¹⁷⁷ V USA se využívá speciální metoda pro vyhledávání tzv. mantrailing, který je podobný stopování. Pes v určitém prostoru vyhledává pach

¹⁷⁵ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminální odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 35-36

¹⁷⁶ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminální odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 36-38

¹⁷⁷ MAKEŠ, Vladimír. *Vyhledávání osob kynologickými pátracími týmy*. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2009. SPBI Spektrum. Červená řada. ISBN 978-80-7385-065-4, s. 93-94

pohřešované osoby. Vyhledává především „mraky“ pachů, které se vytvořili díky tomu, že se zde osoba zdržovala.¹⁷⁸

Co se týče pachových konzerv, Německo a několik dalších států využívá na pachové konzervy nerezovou ocel, kdežto v ČR jsou využívány sklenice.¹⁷⁹

6.5 PŘÍKLAD Z PRAXE

V roce 2003 byly spáchány dvě vraždy, ze kterých byla podezřelá J. F. Žena byla již několikrát trestaná, a proto zkušeně taktizovala a tvrdila, že se s oběťmi nikdy osobně nesetkala. Během svého výslechu se snažila zjistit, jaké důkazy proti ní existují, ale to jí vyšetřovatelé nechtěli sdělit. Vzhledem k tomu, že nezjistila, co chtěla, rozhodla se nevypovídat, aby nedošlo k rozporům mezi jejími výpověďmi. V závěru vyšetřování bude moci popřít všechny důkazy, o kterých se dozví ze svého spisu. Žena se snažila zahladit všechny stopy, umyla své otisky na místě činu z první vraždy, na rámech olejomalb, které po vraždě vyřizla z rámu a ukradla. Na místě činu byl i skalpel, kterým obrázky vyřizla, ale z něj taktéž setřela své otisky. Avšak tím, že se do bytu zavražděného vrátila a otřela své otisky, byly v celém bytě a na věcech, které otřela, její pachové stopy. Podezřelá žena pak neuměla vysvětlit, proč jsou v celém bytě její pachové stopy, ale její otisky však nikde nejsou. Pokud by jí olejomalby byly darovány, neměla by důvod otírat své stopy a zavražděný zrovna tak. Z první vraždy byly však i jiné důkazy svědčící proti J. F., ale pachové stopy byly důležité pro získání dalších důkazů a soudem byly uznány v rámci na sebe navazujících dalších důkazů. I v případě druhé vraždy sehrály pachové stopy velkou roli. Pachové stopy podezřelé ženy se našli na sklenici instantní kávy, které podle svědků v bytě před vraždou nebyla a dále se pachové stopy našly na CD přehrávači a CD disku vloženým v něm.¹⁸⁰

¹⁷⁸ MAKEŠ, Vladimír. Vyhledávání osob kynologickými pátracími týmy. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2009. SPBI Spektrum. Červená řada. ISBN 978-80-7385-065-4, s. 19

¹⁷⁹ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 69

¹⁸⁰ STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-238-7, s. 148-149

7 ZÁVĚR

Kromě hypnózy, fyziodetekčního vyšetření a kriminalistické odorologie existují i jiné netradiční způsoby objasňování trestní věci. Jedním z nich je psychotronika. Psychotroniku lze označit jako mimosmyslové vnímání. Psychotroniku lze označit i jako parapsychologii. Za parapsychologii můžeme označit učení o bytí samém, o existenci skryté za schopnostmi lidských smyslů.¹⁸¹ Psychotronici se zabývají telepatii, telegnozí, telekinezí. Tím se zabývají i různí léčitelé, senzibilové, věštcí, apod. Psychotronika stojí zcela mimo tradiční vědní obory. Zkoumá vše, co je tajemné, neznámé, nevysvětlitelné běžným způsobem, sporné apod. Psychotronici nabízejí své služby kriminalistům, protože jsou přesvědčeni, že mohou pomoci najít pachatele, pohřešovanou osobu či úkryt ukradených předmětů. Avšak zkušenosti s psychotrikou nejsou kladné. Je třeba, aby se několik na sobě nezávislých psychotroniců shodlo v jednom případě, ale to se nestává.¹⁸²

Vzhledem k tomu, že za důkaz lze považovat vše, co přispěje k vyšetření trestného činu, je možné využívat i zvláštní důkazní prostředky. Rozhodně není na škodu takové prostředky využít, třeba jen jako podpůrný nepřímý důkaz. V případech, kdy je obtížné celou věc objasnit, je třeba využít všech možných prostředků pro objasnění trestní věci. A právě v takových případech se můžou osvědčit zde představené netradiční důkazní prostředky.

Jen krátce zmíněnou psychotroniku bych já osobně jako důkazní prostředek nevyužila i vzhledem k tomu, že se málo kdy psychotronici mezi sebou shodnou na závěru věci. Nemyslím si, že by psychotronika byla na takové úrovni, aby se mohla využít v kriminalistické praxi. Možná časem až se tato věda posune dopředu a bude mít lepší výsledky, tak by se dala jako důkazní prostředek využít, ale v současné době si nemyslím, že by to byl důvěryhodný postup a výsledek takového prostředku rozhodně není stoprocentní.

Co se týče hypnózy, tak taktéž ještě není natolik rozšířená v kriminalistice a zvláště ne v České republice. Naše trestní předpisy hypnózu neznají. Je zde však možnost na žádost vyslýchaného hypnózu provést, ale jako důkaz to nebude soudem uznáno. Hypnóza se do kriminalistiky dostala z lékařství. Hypnózou se dá

¹⁸¹ KAFKA, Břetislav. *Parapsychologie*, Olomouc: Poznání, 2011, ISBN 978-80-87419-12-0, s. 11

¹⁸² ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4, s. 416-417

lčít mnoho nemocí a především psychosomatické obtíže. Vzhledem k tomu, že hypnóza může mít placebo efekt, tak musí pacient hypnóze věřit. To stejné si myslím, že je třeba u hypnózy v kriminalistice. Člověk musí věřit tomu, že mu hypnóza pomůže si vzpomenout na věci z času a místa činu. Taktéž musí vyslýchaný důvěřovat hypnotizérovi, jinak nemůže mít hypnóza ten správný efekt a vyslýchaný pak nemůže být zhypnotizován, pokud hypnotizérovi ani hypnóze nevěří. Nevěřící člověk se pak nedostane do transu, ve kterém by se daly vyvolat vzpomínky ohledně vyšetřovaného trestného činu. Někteří lidé se mohou bát, že hypnózu lze využít a vsugerovat osobě, že trestný čin provedla, či něco jiného. Z toho důvodu jsou právě pořizovány videozáznamy hypnotizace a výsledků v hypnóze. Kromě toho je přítomen i vyšetřovatel, který hypnotizérovi radí, co má zjistit, čemu se vyhnout apod. Právě v LA, kde se hypnóza prosadila v kriminalistice, má hypnóza ve vyšetřování velký úspěch a díky ní se povedlo vyšetřit mnoho složitých případů. Proto si myslím, že kdyby veřejnost měla povědomí o tom, jak celá hypnóza funguje a jak může být přínosná, vyslýchaní by spíše na takové postupy přistoupili. Ale samozřejmě má velký podíl na názoru veřejnosti na hypnózu i justice a všechny orgány činné v trestním řízení, kteří se k hypnóze staví odmítavě.

Oproti hypnóze je fyziodekční vyšetření v České republice využíváno, i když jen málo. Jeho spolehlivost je mnohem větší než u hypnózy, ale přesto jeho využití v České republice upadá. Fyziodekční vyšetření se taktéž podstupuje dobrovolně a je využíváno jen jako podpůrný důkazní prostředek. O fyziodekčním vyšetření se můžeme dočíst i v médiích, že bylo využito na nějaký mediálně známý případ. Fyziodekční vyšetření lidé podstoupí spíše než hypnózu. Vzhledem k tomu, že se jim nezmění stav vědomí, ale „jen se na ně napojí dráty“. Fyziodekční vyšetření však nemůže podstoupit každý, jelikož na některé osoby to může působit více stresující či u osob se zvýšeným krevním tlakem by se mohly zobrazit vysoké hodnoty, i když by osoba nelhala. Proto musí člověk před vyšetřením sdělit svou zdravotní anamnézu. Toto je právě jeden z důvodů, proč se fyziodekce v praxi tolik nevyužívá. Fyziodekčnímu vyšetření může být přítomen psycholog, který může posoudit i chování vyšetřovaného. Výsledky fyziodekčního vyšetření se pak mohou posoudit s vyhodnocením psychologa, zda se jejich závěry shodují, jestli psycholog pozoroval ve stejných chvílích, že se vyslýchající chová jinak, protože může lhát. Během vyšetření má pracovník fyziodekčního oddělení na sobě bílý plášť, aby neměl vyslýchaný pocit, že ho

stále vyslychá policista. Dle praxe tak vyslychaný sdělí i nové informace. Já osobně si myslím, že ani bílý plášť nepůsobí dobře. Mnoho lidí má naopak strach z doktorů a bílý plášť může ovlivnit fyziodefekční vyšetření, protože během výslechu bude mít např. vyšší tepovou frekvenci. Proto by dle mě bylo vhodnější, aby pracovník fyziodefekčního oddělení neměl na sobě žádnou uniformu či stejnokroj a byl tzv. v civilu. Ve fyziodefekčním vyšetření se provádí i analýza hlasu. Když se pak spojí výsledky z polygrafu, analýzy hlasu a vyhodnocení psychologa, dá takové vyšetření výsledek, který se dle mého názoru za důkaz dá považovat. I přesto, že má fyziodefekční vyšetření tak velkou spolehlivost, tak se opět orgány činné v trestním řízení staví k tomuto prostředku odmítavě. Odmítavý postoj měl i dr. Ekman, který má dle mého názoru velmi zajímavou metodu pozorování osob při mluvení, kdy se ve tváři promítnou emoce. Myslím si, že pokud se tomu někdo věnuje dlouhou dobu a vyzná se v různé mimice a „mluvení těla“ může být i tato metoda přínosná. Pokud by se Ekmanova metoda spojila s fyziodefekčním vyšetřením, mohla by mít ještě větší úspěch ve vyšetřování než má samo fyziodefekční vyšetření v současnosti.

Pachové stopy jsou využívány ze všech netradiční důkazních prostředků nejčastěji. Jejich získání je velmi složité, protože nejsou vidět jako jiné stopy. Pachové stopy se na místě činu mohou kdykoli poškodit při vstupu na místo vyšetřovateli. Na druhou stranu jsou pachové stopy jediné, které po sobě člověk nemůže zamaskovat. Pachové stopy sami o sobě však nemůžou být důkazem a jsou v praxi uznávány jen v na sebe navazujících několika dalších důkazů. Vzhledem k tomu, že přístroje, které lze použít na porovnání pachových stop jsou drahé, je pro vyšetřovatele výhodnější použít biodetekter. Při porovnání se použije rekognice. Takové porovnání biodetektrům lze opakovat několikrát i s výměnou biodetektoru. Až poté, co je několikrát shoda u jedné pachové stopy, tak ji lze uznat jako důvěryhodnou pro další vyšetřování. Avšak vyhledávání v terénu ať už vyhledávání osob či věcí je náročnější. Zde se můžou pachové stopy ztratit, narušit, může je překrýt něco jiného. I přesto je vyhledávání pachových stop v terénu biodetektrům jediným účinným způsobem, protože využití rojnice je pomalejší a méně efektivní. Přesto se i ke kriminalistické odorologie staví orgány činné v trestním řízení odmítavě. Je to z toho důvodu, že při porovnání pachových stop může být biodetekter ovlivněn čímkoli v okolí a nemusí být jeho označení pachové stopy správné. Ale proto se toto porovnání opakuje a obměňuje se biodetektrům, aby označení pachové stopy bylo přesnější.

Vzhledem k tomu, že hypnóza, fyziodetekční vyšetření i kriminalistická odorologie má z praxe dobré výsledky, tak si myslím, že by jejich využití mohlo být častější. Všechny tyto metody se samozřejmě dají zdokonalit, ale to se může jen, pokud se budou využívat. Pokud se tyto metody nebudou využívat, nemůžou se nijak posunout na lepší úroveň, a tedy i získat větší důvěryhodnost. Dle mého názoru se ke všem těmto metodám orgány činné v trestním řízení staví odmítavě i z toho důvodu, že nejsou upraveny v právních předpisech. Možná kdyby se upravil přesný postup těchto metod a nebyly by označovány za netradiční způsoby, byly by využívány častěji. Veřejnost se pak nechá ovlivnit těmito orgány a hlavně médii, které tvrdí, že detektor lži neukazuje správně, že pes jako biodetektor není spolehlivý, nebo jak bylo uvedeno výše, že jsou psi závislí na omamných látkách, aby je mohli nalézt, že vyšetřovatelé vsugerují v hypnóze vinu apod. Samozřejmě, že žádný důkaz není stoprocentní, ale jejich využití jistě není na škodu. Jak už jsem jednou psala, kdyby měla veřejnost větší povědomí a netradičních prostředcích, přistupovalo by se k nim zcela s jiným úhlem pohledu. Proto po seznámení s netradičními způsoby by se měli začít více využívat, zdokonalovat a zahrnout do vyšetřování trestních věcí.

8 RESUMÉ

This thesis deals with means of proof regulated by criminal procedure and with nontraditional ways of proving criminal cases, which are not regulated by criminal regulations of Czech Republic. Objective of this thesis is to introduce nontraditional means of proof from their past to present days, including examples of their practical use.

First chapter is about general use of proving in criminal proceedings and means of proof regulated by criminal regulations, that are used in Czech Republic. Second chapter is about historical means of proof, that are not used in present days, for example because they are not in compliance with fundamental rights and freedoms. Third chapter is about hypnosis, fourth about physiological examination and fifth about criminalistic odorology. Those three chapters deal with these nontraditional means, how they can be helpful in criminal proceedings and their reliability. Psychotronics is listed in the conclusion, which can be also included between nontraditional means.

Summary of this thesis is, that all the means can be used in the criminal proceedings, but their probative value is missing. Hypnosis and polygraph can be used only with permission of interrogated. All evidence can be used only as supporting evidence to obtain new direct or indirect evidence, that can be accepted by the criminal court. The only evidence, that can be sometimes used in the chain of subsequent evidence, is forensic odorology. Public and authorities involved in criminal proceedings are rejecting these means.

9 SEZNAM ZDROJŮ

Literatura

- ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978-80-7380-213-4
- ČÍRTOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 309 s., ISBN 80-86898-73-3
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol., *Trestní právo procesní*, 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 952 s., ISBN 978-80-7598-306-0
- GILLERNOVÁ, Ilona, BOUKALOVÁ, Hedvika a kolektiv. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2006. Učební texty Univerzity Karlovy. ISBN 80-246-1293-3
- CHMELÍK, Jan. *Dopravní nehody*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 540 s., ISBN 978-80-7380-211-0
- CHMELÍK, Jan. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního: učební pomůcka ke studiu trestního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. Vysokoškolské právnické učebnice. 279 s., ISBN 978-80-7201-778-2,
- CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6.
- JELÍNEK, J., a kolektiv: *Trestní právo procesní*, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, 864 s., ISBN 978-80-7502-278-3
- KAFKA, Břetislav. *Parapsychologie*, Olomouc: Poznání, 2011, ISBN 978-80-87419-12-0, s. 11
- KONRÁD, Z.; PORADA, V.; STRAUS, J.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 318 s., ISBN 978-80-7380-353-7
- KRATOCHVÍL, Stanislav. *Experimentální hypnóza*. Vyd. 3., přeprac., Praha: Grada, 2011, 363 s., ISBN 978-80-247-3628-0
- MAKEŠ, Vladimír. *Vyhledávání osob kynologickými pátracími týmy*. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2009. SPBI Spektrum. Červená řada., 136 s., ISBN 978-80-7385-065-4
- MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4580-0
- MCKENNA, Paul. *Svět Hypnózy*. Praha: Columbus, 1995, 200 s., ISBN 80-901727-7-6

- NOVOTNÝ, Petr. *Tajemství hypnózy experimenty s hypnózou a hypnoterapie*. Liberec: Dialog, 2004, 275 s., ISBN 80-86761-21-5
- SALÁK, Pavel a Jaromír TAUCHEN, ed. *Československé trestní právo v proměnách věků: (sborník příspěvků)*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; ISBN 978-80-210-5086-0
- SIVÁK, Florián a Karel MALÝ. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Jinočany: H a H, 1992, ISBN 80-85467-61-5
- STRAUS, Jiří. et. al. *Kriminalistická technika*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 446 s., ISBN 978-80-7380-409-1
- STRAUS, Jiří; KLOUBEK, Martin. *Kriminalistická odorologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 184 s., ISBN 978-80-7380-238-7
- ŠÁMAL, P., NOVONÝ, F., RÚŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J., *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003, 1471s., ISBN 80-7179-741-3
- VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. (Edice učebnic PrF MU v Brně). ISBN 978-80-210-4056-4
- VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 684 s., ISBN 978-80-7380-127-4
- VRÁBLÍK, Vlastimil. *Sugesce, autosugesce a hypnóza*. Editace pro podporu poznání v oblasti humánních věd, 1. řada, Uherský Brod: ELTISK s.r.o., 2015, ISBN 978-80-904705-1-4
- ZÍKA, Jiří. *Hypnóza není spánek*. Praha: Jiří Zíka, 1992, 120 s., ISBN 80-90117-0-5

Odborné články

- CHROMÝ, Jakub. Vyšetřovací hypnóza v trestním řízení? *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2006, č. 7, s. 210, ISSN 1213-5313. Dostupné také z: <http://www.beck.cz/>
- KOHOUT, J.. Fyziodetekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*, Praha: MV ČR, odbor tisku a public relations 2008 č. 3, ISSN 1210-9150

- KRAMULOVÁ, Daniela., Ekmanova metoda: Jak číst emoce. *Psychologie dnes*. Praha: Portál. 2015, č. 12, s. 20-23, ISSN 1211-5886

Internetové zdroje

- Forensic Hypnosis. *Infinity Institute* [online]. Infinity Institute. Copyright © www.infinityinst.com. [cit. 4. 4. 2020]. Dostupné z: http://infinityinst.com/class_forensic.htm

Právní předpisy

- Evropská dohoda o mezinárodní silniční přepravě nebezpečných věcí č. 64/1987 Sb., ve znění pozdějších platných právních předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních
- Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů
- Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě